

Progressive Education Society's
Modern College of Arts, Science and Commerce (Autonomous)
 Shivajinagar, Pune-411005. Maharashtra

MODLIB

E-Bulletin of Library and Information Centre

FROM EDITOR'S DESK

EDITOR IN CHIEF

Dr. Shantashree S. Sengupta
 Librarian

EDITORIAL ASSISTANTS

Mrs. Sarika Prakash Sable

Mr. Amit Salunke

(Inputs for E-News Paper Clippings)

PUBLISHED BY

Dr. Rajendra S. Zunjarrao
 Principal

"Libraries store the energy that fuels the imagination. They open up windows to the world and inspire us to explore and achieve, and contribute to improving our quality of life."
 -Sidney Sheldon

The Library and Information Centre of Modern College of Arts, Science and Commerce (Autonomous), Shivajinagar, Pune-05 has always been a source of energy for the information seekers who want to explore into the universe of knowledge. Since its inception it has been 'the heart of the institution'. Year by year the library has developed its collection with books, reference sources like encyclopedia, dictionaries, biographies, directories, yearbooks etc.

Keeping in pace with the ICT implications for increasing the efficiency in library services, the College Library incorporated Library Automation using 'AUTOLIB' Software Solutions and is now successfully providing fully automated services to its users. The library also has a separate Digital Library Section which provides free access to students to the various subscribed databases of DELNET, NLIST, BCL (British Council Library), GIPE (Gokhale Institute of Politics and Economics) etc.

The aim of bringing out **MODLIB E-Bulletin** is to put information regarding monthly library activities, new arrivals and addition in library collection. The present issue of **MODLIB** has introduced a new feature of '**E-newspaper Clippings**' which will make the readers aware of the news related to education, science and technology, health, college and university related, awards, achievements, inventions etc. published in various newspapers subscribed by the College Library.

I, as the recently joined Librarian in the Modern College family hope to take the Library and Information Centre into new heights of success and latest developments with the support of strong pillars of Members of the *Progressive Education Society*, Principal Dr. R. S. Zunjarrao, Library Committee In-charge Dr. Anjali Sardesai, all the teaching faculty members, non-teaching staff and library team.

- Dr. Shantashree S. Sengupta
 Librarian

Ph.020-25535927/102

Website: <http://www.mcaslib.com>

E-mail: librarian@moderncollegepune.edu.in

Table of Contents

Sr.No.	Contents	Page No.s
1.	Editorial	1
2.	Events Conducted in the Library	3-9
3.	Books received in Donation	10
4.	Prestigious Donors	11
5.	Special Coverage	12
6.	News Paper Clippings	13-32
	<i>Section : Education</i>	14-25
	<i>Section : Contribution of Educational Institutions towards the Society</i>	26
	<i>Section : Achievements and Awards</i>	27
	<i>Section : Health</i>	28
	<i>Section : History</i>	29
	<i>Section : Technology</i>	30-32
7.	Book Review	33-48
	1. <i>Global Achievements of Indians (Bharatiya)</i> - reviewed by Dr. Nandkishor R. Ekbote	33-36
	2. <i>कलाव्यवहार आणि प्रयोगशीलता</i> - reviewed by Dr. Gajanan Apine	37-44
	3. <i>लोकसाहित्यमीमांसा</i> - reviewed by Rajesh Rithe	45-48
8.	Workshop on National Education Policy 2019	49-50
9.	Felicitatation of teachers for donating books	51
10.	Upcoming Events	52

*Events Conducted in the Library during July 2019 to September 2019***1. Vasantrao Naik Jayanti : 1st July 2019**

Birth Anniversary of **Shri. Vasantrao Naik** (4th Chief Minister of Maharashtra) was celebrated in the library. Vice Principal Dr. A. S. Oke, Prof. R.N. Ingole, Dr. Nisha Bhandare, other teaching and non teaching staff, students were present for this event.

Events Conducted in the Library during July 2019 to September 2019

2. Lokmanya Bal Gangadhar Tilak Jayanti : 23rd July 2019

Birth Anniversary of **“Lokmanya” Bal Gangadhar Tilak**, Indian nationalist, teacher, and an independence activist was celebrated in the library. Vice Principal Dr. A. S. Oke, Mrs. Sukhada Pandkar, teaching and non teaching staff, students were present for this event.

Events Conducted in the Library during July 2019 to September 2019

3. Sahityaratna Annabhau Sathe Jayanti : 1st August 2019

Birth Anniversary of **Sahityaratna Annabhau Sathe**, a social reformer, communist folk poet, and writer from Maharashtra was celebrated in the library. Principal Dr. R. S. Zunjarrao, Prof. S. S. Puranik, other teaching and non teaching staff and students were present for this event. Principal sir shared valuable thoughts about Sahityaratna Annabhau Sathe with the students.

Events Conducted in the Library during July 2019 to September 2019

4. Krantisinh Nana Patil Jayanti : 3rd August 2019

Birth Anniversary of *Krantisinh* Nana Patil , an Indian independence activist (freedom fighter) and Member of Parliament for the Communist Party of India representing Beed District of Marathwada region, was celebrated in the library. Vice Principal Dr. A. S. Oke, teaching staff, non teaching staff and students were present for this event.

5. Sadbhavana Diwas : 20th August 2019

Sadbhavana Diwas was celebrated in the library commemorating the memory of erstwhile **Prime Minister Rajiv Gandhi** who tried to propagate communal harmony, peace, and national integrity within India and was known a goodwill ambassador to the world . Principal Dr. R. S. Zunjarrao Sir, Mrs. Sukhada Pandkar, Mr. Amit Salunke, teaching and non teaching staff, students were present for this event. On this day the Sadbhavana Diwas Pledge for spreading communal harmony is taken by the staff and students of the College, which is as follows:

“I take this solemn pledge that I will work for the emotional oneness and harmony of all the people of India regardless of caste, region, religion or language. I further pledge that I shall resolve all differences among us through dialogue and constitutional means without resorting to violence.”

6. Raje Umaji Naik Jayanti : 7th September 2019

Birth Anniversary of **Adya Krantiveer Raje Umaji Naik**, an Indian revolutionary who challenged the British rule in India was celebrated in the library.

Vice Principal Prof. S. B. Doiphode, Mr. Amit Salunke, teaching and non teaching staff, students were present for the event.

Events Conducted in the Library during July to September 2019

7. Pandit Deendayal Upadhyay Jayanti : 25th September 2019

Birth Anniversary of **Pandit Deendayal Upadhyay**, an Indian thinker of RSS ideology, and former leader of the political party Bharatiya Jana Sangh, the forerunner of Bharatiya Janata Party was celebrated in library. Principal Dr. R. S. Zunjajrao, Librarian Dr. S.S. Sengupta Madam, teaching staff, non teaching staff and students were present for the event.

Books received in Donation From July 2019 to September 2019

- *Dnyandevanacha Loktatviya Abhyas* (जानदेवांचा लोकतत्वीय अभ्यास)
- *Dilya Gharachi Marathi* (दिल्या घरची मराठी)
- *Sahitya Vichar ani Parivartan Pratyay* (साहित्य विचार आणि परिवर्तन प्रत्यय)
- *Drushyakala ani Sahitya* (दृश्यकला आणि साहित्य)
- *Marathi Kadambaritil Shokantika* (मराठी कादंबरीतील शोकांतिका)
- *Zadpattiche Shabdasadhak* (झाडपट्टीचे शब्दसाधक)
- *Manus aani Navsamaj Nirmitichi Kavita* (माणूस आणि नवसमाज निर्मितीची कविता)
- *Marathi Niyatkalikananchi Suchi { 1951 To 1980 }* (मराठी नियतकालिकांची सूची {१९५१ ते १९८० })
- *Samajbhashavidnyan : Ahirani Boli* (समाजभाषाविज्ञान : अहिराणी बोली)
- *Paaypit* (पायपीट)
- *Vachatana Pahatana Jagtana* (वाचताना पाहताना जगताना)
- *Popular Reetipustak Margdarshak* (पॉप्युलर रीतिपुस्तक मार्गदर्शक)
- *Jyot Panatichi* (ज्योत पणतीची)
- *Samkalin Sahityik* (समकालीन साहित्यिक)
- *Sangeetbari* (संगीतबारी)
- *Gabaal* (गबाळ)
- *Sanjivani Uccha Tantradnyanachi* (संजीवनी उच्च तंत्रज्ञानाची)
- *Anubomb* (अणुबॉम्ब)
- *Rupbandh - Kala Samiksha* (रूपबंध- कला समीक्षा)
- *Samikshecha Akshargandh* (समीक्षेचा अक्षरगंध)
- *Anvat Vata* (अनवट वाटा)
- *Vishwache Aarta* (विश्वाचे आर्त)
- *Dalit Sahitya : Lekha Jokha* (दलित साहित्य : लेखा जोखा)
- *Bhartuhari Te Avaiyaar { Sant Sahitya }* (भर्तृहरी ते अवैय्यार {संत साहित्य })
- *Man Who Made Machines {Eka Yantrikachi Yatra}* (मॅन हू मेड मशीन्स {एका यांत्रिकाची यात्रा })
- Textbook of XIth std. History, Politics, Psychology, Economics, Yuvakbharati Marathi, Yuvakbharati Hindi, Yuvakbharati English, Geography
- *Social Media* (सोशल मीडिया)
- *Maza Bharat Ujjwal Bharat* (माझा भारत उज्ज्वल भारत)
- *Musafir* (मुसाफिर)
- *Jyoti* (ज्योती)

Our Prestigious Donors

- *Prof. Dr. G. R. Ekbote*
- *Shri. Prataprao Pawar*
- *Central Institute of Indian Languages, Mysore*
- *Prof. Sujata Gangurde*
- *Prof. Rupali Ahire*
- *Prof. S. A. Vartak*
- *Prof. Padmashri Mujumdar*
- *Prof. Shraddha Hirwe*
- *Prof. Pallavi Math*
- *Prof. Dipali Lodh*
- *Prof. Kanifnath Shinde*

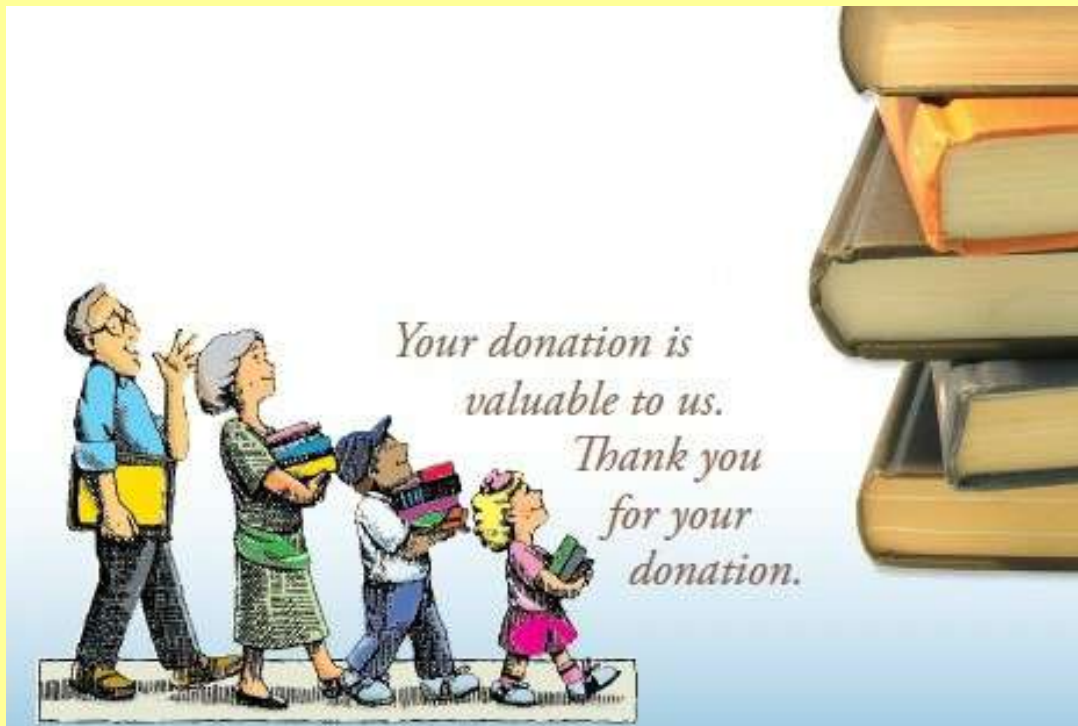

Image Courtesy: Google Images

SPECIAL COVERAGE

Modern College gets autonomy for 10 years

TNN | Updated: May 9, 2019, 11:33 IST

PUNE: Curricula revision, online examinations and add-on courses are on the cards for the Modern College of Arts Science and Commerce as the University Grants Commission has accorded academic autonomy to the institution for 10 years.

"The autonomy will be effective from the academic year 2019-20. We have a lot of new things planned and the first would be curricula revision," Shamkant Deshmukh of Progressive Education Society, which runs Modern College, said while addressing a news conference on Wednesday.

He said there was a need to revise the syllabi of undergraduate courses to ensure that the students who passed out from the college had a better fundamental knowledge of their subjects and the latest trends in their own fields.

"Autonomy will help us review our syllabi every year as per the demands of the industry and the society," Deshmukh said.

The college will soon come up with add-on courses, such as business analytics, machine learning and data analytics, among others. It also plans to start a course in journalism and radio.

"These will be add-on or certificate courses. All undergraduate courses will also have choice-based credit system from next year. We will make sure that students can pick and choose as many add-on subjects as possible for additional credits," Deshmukh said.

He said the college has eight smart classrooms and a new building was under construction. Massive open online courses and online exams will also be implemented from next year.

"There are a lot of good courses available on Swayam platform and our staffers too have come up with some good courses that we have been sent to the ministry of human resource development for review. To start with, we will have online internal exams so that there is more transparency in the system. However, the students will still get certificates from the Savitribai Phule Pune University," said Rajendra Zunjarrao, the principal of Modern College.

The college was founded by Progressive Education Society, in 1970.

During its initial phase of development, BA, BCom and BSc degree courses were started in the college. The college got the NAAC accreditation done in 2003 and then re-accredited with 'A' grade in 2010.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Online newspapers and online services based on newspapers are becoming increasingly popular and useful in current digital age. These services helped libraries in reaching out users wherever they are and also save time of the users. The newspaper clippings are also known as press clippings in some libraries .

[Ref: Gaur, Ramesh C., Chand, Mahesh, Gaur, Kavita and Yadav, Amar Singh. (2013). *Online Newspaper Clippings and News Services for Libraries: Experiences in Indian Libraries*. Accessed from <http://library.ifla.org/240/1/153-gaur-en.pdf>]

Clipping is the cutting-out of articles from a paper publication. Newspaper clippings are often used when people have to write a report or make a presentation or for future reference.

The Modern College, Shivajinagar Library subscribes to Ten (10) English Newspapers and Eleven (11) Marathi Newspapers which are referred by the students and staff. The Library has a practice of posting notifications of important news related to Education, UGC, NAAC, Savitribai Phule Pune University on the WhatsApp Groups of Staff.

Father of Library Science, Dr.S.R.Ranganathan's Fifth Law of Library Science states that '*Library is a Growing Organism*'. It means that a library should be a continually changing institution, never static in its outlook. Books, methods, and the physical library should be updated over time.

As an implication of the Fifth Law of Library Science, the Modern College Library has also updated the ways of keeping and maintaining the Newspaper Clippings. The Library from the July 2019- September 2019 Issue of *MODLIB Bulletin* is introducing the E-newspaper Clippings Service through which it will have a global viewership/user base, no maintenance required, storage space issues will be solved and any user, anytime, at any place can have an access to the Newspaper Clippings Service.

The E-Newspaper Clippings Section is divided into *Education, Science and Technology, Health, Awards and Achievements*.

The Library is looking forward to launch Monthly Issues of *MODLIB Bulletin* from October 2019 onwards.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019
Section : Education

* THE TIMES OF INDIA | PUNE | THURSDAY | JULY 18, 2019

Slew of courses at Modern College after autonomous status

TIMES NEWS NETWORK

Progressive Education Society's Modern College of Arts, Science and Commerce (Autonomous) at Shivajinagar was established in 1970. The multi-faculty institute, affiliated with the Savitribai Phule Pune University (SPPU), was accredited with the autonomous status for the next 10 years by the University Grants Commission in 2019. It also received an 'A+' Grade with CGPA 3.51 by the National Assessment and Accreditation Council in 2017.

Courses Offered

The college offers 27 undergraduate, 22 postgraduate, three PG diploma and 45 add-on skill development courses along with eight research centres which offer studies leading to M.Phil/Ph.D. degrees. The college has also introduced certificate courses in fashion technology, graphic designing and animation, Pali, philosophy as well as animal models in developmental biology.

Admission Procedure

Admissions are conducted as per norms prescribed by the SPPU and the state government. A merit list is generated for each course. Entrance examinations are conducted for some courses.

Ample Research

The faculty members of the college have published more than 300 research papers in journals, have six patents to their credit and have authored 135 books. The college received research grants worth Rs3.25crore in the past 8 years.

"The college is celebrating its Golden Jubilee in 2019-20. We are planning to start the innovative and market trend specific courses like MSc data science, MA liberal arts, Bachelor of Design, and MSc animation. It is one of the first colleges to offer B.Sc. (blended) bioscience course in association with the University of Melbourne, Indian Institutes of Science Education and Research and SPPU. We are starting a similar BA (blended) course with the same associations. The college is now taking steps to become a 100% doctoral staff college," said principal Rajendra Zunjarrao.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

लोकमत

विद्यार्थ्यांनी नेहमी ज्ञानार्थी असावे

रघुनाथ माशेलकर । प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन
सोसायटीच्या गुणवंतांचा सत्कार

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे: प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटीने बौद्धिक प्रगल्भता, सामाजिक जाणीव, शारीरिक कौशल्य, नेतृत्वगुण दिले आहेत. या संस्थेमध्ये प्रेरणादायी वातावरण आहे. त्यामुळे या संस्थेच्या सहवासात येऊन एक वेगळा आनंद मिळतो, असे प्रतिपादन ज्येष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ. रघुनाथ माशेलकर यांनी केले; तसेच विद्यार्थ्यांनी कधीही अल्पसंतुष्ट राहू नये, नेहमी ज्ञानार्थी असावे असेही त्यांनी नमूद केले.

प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटी या शिक्षण संस्थेच्या सर्व शाखांमधील गुणवंत विद्यार्थ्यांच्या सत्कार समारंभानिमित्त व शिवाजीनगर मॉडर्न कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालयाच्या सुवर्णमहोत्सवी वर्षाच्या शुभारंभाच्या कार्यक्रमानिमित्ताने डॉ. माशेलकर बोलत होते. कार्यक्रमास संस्थेचे अध्यक्ष विघ्नहरी महाराज देव, संस्थेचे कार्याध्यक्ष डॉ. गजानन एकबोटे, कार्यवाह श्यामकांत देशमुख, सरकार्यवाह ज्योत्सना एकबोटे, सुरेश तोडकर, मॉडर्न कॉलेजचे प्राचार्य डॉ.

डॉ. गजानन एकबोटे यांनी संस्थेच्या यशस्वी वाटचालीचा आढावा घेतला; तसेच सर्व गुणवंत विद्यार्थ्यांना शुभेच्छा दिल्या. संस्थेच्या पाच शाळांचा निकाल १०० टक्के लागला असून, त्यापैकी २ मराठी शाळा आहेत. मराठी माध्यमाचा ओढा कमी होत असताना या शाळांचा निकाल १०० टक्के लागला हे कौतुकास्पद आहे, असेही एकबोटे यांनी स्पष्ट केले.

राजेंद्र झुंजारराव आदी उपस्थित होते. कार्यक्रमात माशेलकर यांच्या हस्ते गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार केला. माशेलकर म्हणाले की, शिक्षण देणे हे स्तुत्य असून शिक्षण हेच भविष्य आहे. तंत्रज्ञान झपाट्याने पुढे जात असून, करिअरच्या संधी वाढत आहेत. त्यासाठी अखंड परिश्रमाची आवश्यकता आहे. रेणू भालेराव यांनी सूत्रसंचालन केले, तर ज्योत्सना एकबोटे यांनी आभार मानले. स्वाती पटवर्धन यांच्या पसायदानाने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

१८/७/१९ म.टा.

उच्च शिक्षणाच्या दर्जावर परिषदेत चर्चा

पुणे : राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणांतर्गत उच्चशिक्षणात अपेक्षित बदल करणे, शिक्षणाचा दर्जा वाढविणे आणि संशोधनाचा दर्जा आंतरराष्ट्रीय कसा होईल याकडे लक्ष देण्याच्या उद्देशाने एकदिवसीय राष्ट्रीय परिषद आयोजिण्यात आली आहे. प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटीच्या गणेशखिंड येथील मॉडर्न महाविद्यालयातर्फे आयोजित 'इनोव्हेशन अँड बेस्ट प्रॅक्टिस इन हायर एज्युकेशन' या विषयावरील ही परिषद येत्या २६ जुलैला सकाळी नऊ वाजता सोसायटीच्या सभागृहात होणार आहे.

सोसायटीतर्फे आयोजित केलेल्या पत्रकार परिषदेत सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे उपकुलगुरू डॉ. एन. एस. उमराणी, सोसायटीचे कार्याध्यक्ष डॉ. गजानन एकबोटे, 'सेडा'चे अध्यक्ष प्रा. अनिरुद्ध देशपांडे यांनी पत्रकार परिषदेत ही माहिती दिली. नॅक, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, सेडा यांच्या सहयोगाने ही परिषद होत आहे. २०२२ पर्यंत उच्च शिक्षण देणाऱ्या सर्व संस्थांनी 'नॅक'चा दर्जा मिळविणे अपेक्षित आहे.

यासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाने 'परामर्श' ही नवीन संकल्पना राबविण्याचे ठरविले आहे. 'ए प्लस' आणि 'ए' श्रेणी मिळालेल्या महाविद्यालयांनी जी महाविद्यालये 'नॅक'ला सामोरी गेलेली नाहीत किंवा ज्यांना कमी श्रेणी मिळाली आहे, अशा १० महाविद्यालयांना मार्गदर्शन करण्यात येईल. परिषदेत डॉ. एकबोटे 'राजकीय शैक्षणिक धोरण' या विषयावर बोलणार आहेत. 'यूजीसी'चे उपाध्यक्ष प्रा. भूषण पटवर्धन, डॉ. रेणू बत्रा, डॉ. शुभदा नगरकर, प्रा. पीयूष पहाडे, डॉ. विश्वजित पेंडसे विविध विषयांवर आपले विचार मांडणार आहेत. 'नॅक'चे संचालक, उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री विनोद तावडेही मार्गदर्शन करणार आहेत, असे महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. संजय खरात यांनी सांगितले. प्रा. ज्योत्सना एकबोटे, प्रा. श्यामकांत देशमुख, सुरेश तोडकर, प्रा. मंजूषा कुलकर्णी उपस्थित होते. अधिक माहिती : <https://www.moderncollegegk.org/>

Scanned with CamScanner

महाराष्ट्र टाइम्स : 18/07/2019

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

गुणवत्तेबाबत हलगर्जीपणा खपवून घेणार नाही

यूजीसी उपाध्यक्ष डॉ. भूषण पटवर्धन यांचा इशारा; उत्कृष्ट दर्जाचे शोधनिबंध, जर्नल्स यांनाच मान्यता

पुणे : प्रतिनिधी
देशातील विद्यापीठांकडून विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडे (यूजीसी) गेल्या दहा वर्षांत सादर झालेल्या ८० टक्के शोधनिबंधांची निर्मिती वाइसचान्सेलर झालेली आहे. त्याचबरोबर हजारो प्राध्यापकांद्वारे निकट दर्जाचे संशोधन प्रबंध सादर केले गेलेले असून, गैरप्रकाराने पीएच.डी. मिळवली गेली. दरम्यान, यूजीसीद्वारे यापुढे संशोधन आणि शैक्षणिक गुणवत्तेबाबत कोणताही हलगर्जीपणा खपवून घेतला जाणार नाही. केवळ उत्कृष्ट दर्जाच्या शोधनिबंधांचा आणि जर्नल्सला मान्यता दिली जाणार असल्याचा इशारा यूजीसीचे उपाध्यक्ष डॉ. भूषण पटवर्धन यांनी शुक्रवारी

बोलताना दिला. प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटीच्या मॉडर्न कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयातर्फे आणि नॅक, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, सदा, आयक्यूएसी क्लस्टर यांच्या सहयोगाने 'इन्व्हेस्टिव्ह अँड वेन्ट प्रॅक्टिसस इन हायर एज्युकेशन' या राष्ट्रीय परिषदेचे शुक्रवारी आयोजन करण्यात आले होते. परिषदेच्या उद्घाटनानंतर आयोजित सत्रात डॉ. पटवर्धन बोलत होते. या वेळी यूजीसीच्या अतिरिक्त सचिव डॉ. रेणू बजा, डॉ. शोभदा नगरकर उपस्थित होत्या. परिषदेस पाचशेहून अधिक महाविद्यालयांचे प्रतिनिधी उपस्थित होते. डॉ. पटवर्धन पुढे म्हणाले,

'आयक्यूएसी क्लस्टर इंडिया'च्या वेबसाइटचे उद्घाटन करताना डॉ. भूषण पटवर्धन.

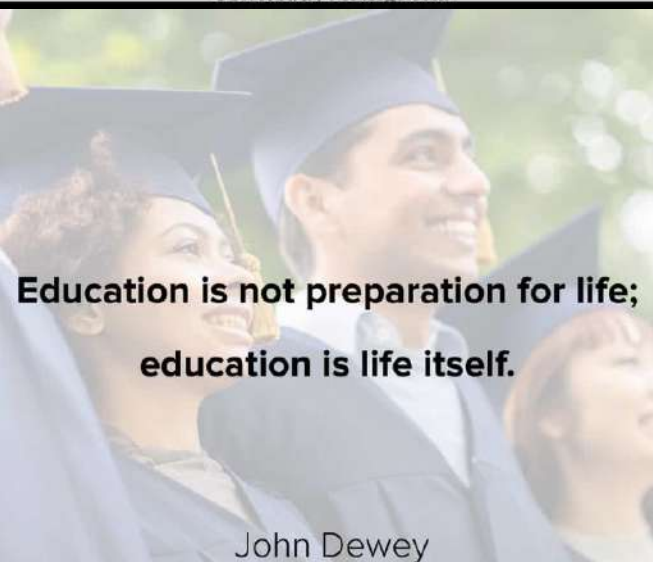
देशात प्रकाशित होणारे जर्नल्स शैक्षणिकदृष्ट्या उत्कृष्ट होण्यासाठी यूजीसीद्वारे प्रयत्न करण्यात येत आहेत. शोधनिबंध आणि जर्नल्समधील गैरप्रकार रोखण्यासाठी 'केअर'ची निर्मिती करण्यात आली. शोधनिबंध देशातील उत्कृष्ट दर्जाच्या जर्नल्समध्ये

आणि त्यातही प्रादेशिक जर्नल्समध्ये प्रकाशित करण्यावर अधिक भर देण्यात येणार आहे. यूजीसीच्या 'केअर'मार्फत अधिकाधिक भारतीय आणि प्रादेशिक पातळीत जर्नल्सला मान्यता देण्यात येण्याची योजना आहे, असेही डॉ. पटवर्धन या वेळी म्हणाले.

या वेळी डॉ. बजा म्हणाल्या, देशाची शैक्षणिक व्यवस्था अवाढ्य आहे; मात्र आजही देशातील ८० टक्के विद्यार्थी हे पदवीपूर्व शिक्षणातून बरेच पडत आहेत. त्यामुळे असा विद्यार्थ्यांना उच्चशिक्षण घेण्यासाठी प्रेरित करणे आवश्यक आहे. शिक्षणपद्धतीत प्रारंभिक हा महत्त्वाचा घटक आहे. अभ्यासनाचा दर्जा सुधारण्याचे काम प्राध्यापकांचे आहे. उच्चशिक्षण घेणाऱ्या गुणवत्त विद्यार्थ्यांचा शिक्षक वा प्राध्यापक होणाऱ्याकडे कल नाही, ही चिंताजनक बाब असून, विद्वान विद्यार्थ्यांना शिक्षणक्षेत्राकडे खेचून आणणे आवश्यक असल्याचे डॉ. बजा यांनी सांगितले.

शिक्षण - विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा पामपोट : प्रा. एन. सी. शर्मा
शिक्षण हा प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा पामपोट आहे. शिक्षणामुळे समाजाला आर्थिक व सामाजिक फायदा होणे अपेक्षित आहे. शिक्षण ही सतत चालणारी प्रक्रिया असून ते अगुडकम पद्धतीनुसार असावे, असे मत नॅकचे संचालक प्रा. एन. सी. शर्मा यांनी परिषदेच्या उद्घाटनसत्रांमधील व्यक्त केले. या वेळी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. नितेश करमळकर, सोसायटीचे कार्यध्यक्ष डॉ. गजानन एकबोट, कार्यवाह श्यामकांत देशमुख, प्राचार्य डॉ. संजय खरात, प्रा. अनिरुद्र देशपांडे आदी उपस्थित होते.

Pune Edition
27 July, 2019 Page No. 11
Powered by : erelego.com

**Education is not preparation for life;
education is life itself.**

John Dewey

Image Courtesy: Google Images

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

विद्यापीठात नवे कोर्स

मेलबर्न विद्यापीठाची अकादमी येत्या महिनाभरात होणार सुरू

म. टा. प्रतिनिधी, पुणे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ आणि ऑस्ट्रेलियातील द युनिव्हर्सिटी ऑफ मेलबर्न यांच्यात करार करण्यात आला असून, त्यानुसार विद्यापीठाच्या शैक्षणिक संकुलात युनिव्हर्सिटी ऑफ मेलबर्न अॅकॅडमी फॉर ब्लेन्डेड लर्निंग अँड टीचिंग या अकादमीची येत्या महिनाभरात स्थापना होणार आहे. या अकादमीद्वारे शैक्षणिक आदान-प्रदान कार्यक्रमांसोबतच नवे नावीन्यपूर्ण रोजगाराभिमुख अभ्यासक्रम सुरू करण्यात येणार आहेत. यंदाच्या शैक्षणिक वर्षापासून विद्यापीठाच्या संकुलात बीएस्सी ब्लेन्डेड अभ्यासक्रम सुरू झाला असून, त्यालाही विद्यार्थ्यांनी उत्तम प्रतिसाद दिला आहे.

विद्यापीठात बीएस्सी ब्लेन्डेड अभ्यासक्रमाच्या पहिल्या बॅचचा पदवीप्रदान समारंभ पार पडला. या वेळी प्रमुख पाहुणे म्हणून द युनिव्हर्सिटी ऑफ मेलबर्नचे कुलगुरू प्रा. डेव्हन मस्केल, उपकुलगुरू डॉ.

विद्यापीठात अभ्यासक्रम पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना युनिव्हर्सिटी ऑफ मेलबर्नमध्ये जाऊन एका वर्षाचे शिक्षण पूर्ण करण्याची संधी देण्यात येणार आहे. विद्यार्थ्यांच्या मागणीनुसार ही संधी उपलब्ध करून देण्यात येईल. हे अतिरिक्त शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना बीएस्सी ऑनर्सची पदवी मिळणार आहे.

- डॉ. नितीन करमळकर, कुलगुरू, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

अशोक कुमार, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. नितीन करमळकर, कुलसचिव डॉ. प्रफुल्ल पवार, 'आयसर'चे डॉ. व्ही. एस. राव आदी उपस्थित होते. त्यानंतर झालेल्या पत्रकार परिषदेत प्रा. मस्केल आणि डॉ. करमळकर यांनी कराराबाबत माहिती दिली.

प्रा. मस्केल म्हणाले, 'येत्या महिन्यात युनिव्हर्सिटीचे शिष्टमंडळ सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाला भेट देणार आहे. या भेटीत समाजिकशास्त्र आणि कला शाखेत ब्लेन्डेड अभ्यासक्रम सुरू करण्याबाबत चर्चा

करण्यात येईल, तर बीएस्सी ब्लेन्डेड अभ्यासक्रम पूर्ण करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना विज्ञान, तंत्रज्ञान, अभियांत्रिकी आणि गणित शाखेत पदव्युत्तर शिक्षण घेण्याची संधी मिळेल. रुचा पाटील या विद्यार्थिनीने मास्टर ऑफ बायोसायन्सेस अभ्यासक्रमाला प्रवेश घेतला असून, 'जॅम' प्रवेश परीक्षेत ११ हजार विद्यार्थ्यांमधून पहिला आलेला सौमित्र भिडे हा विद्यार्थी येत्या शैक्षणिक वर्षापासून पदव्युत्तर शिक्षणाला सुरुवात करणार आहे.'

डॉ. करमळकर म्हणाले, 'विद्यापीठाशी संलग्न असलेल्या

मॉडर्न कॉलेजमध्ये बीएस्सी ब्लेन्डेड अभ्यासक्रम २०१६ मध्ये सुरू करण्यात आला. यंदाच्या शैक्षणिक वर्षापासून तो विद्यापीठाच्या शैक्षणिक संकुलात सुरू करण्यात आला आहे. विद्यार्थ्यांना कमी शुल्कात गुणवत्तापूर्ण शिक्षण घेण्याच्या दृष्टीने फिजिक्स, केमेस्ट्री, अर्थ सायन्सेस, भूगर्भशास्त्र अशा चार विषयांमध्ये ब्लेन्डेड बीएस्सी अभ्यासक्रम पूर्ण करता येणार आहे. या अभ्यासक्रमात एक सत्र संगणकीय शिक्षणावर आधारित राहणार आहे. या अभ्यासक्रमाची प्रवेशक्षमता ४८ आहे.'

महाराष्ट्र टाइम्स : 21/08/2019

'मनुष्य स्वभावतः कितीही चांगला असला तरी शिक्षणाने त्याच्या बुद्धीचा विकास झाल्याशिवाय देशाची उन्नती होत नाही'

-बाळ गंगाधर टिळक

Image Courtesy: Google Images

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

विद्यापीठात मेलबर्न युनिव्हर्सिटीच्या अॅकॅडमीची स्थापना होणार

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे : सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठामध्ये मेलबर्न विद्यापीठाकडून 'अॅकॅडमी फॉर ब्लेंडेड लर्निंग अँड टीचिंग'ची स्थापना करण्यात येणार आहे. येत्या महिन्याभरात ही अॅकॅडमी स्थापन होणार असून त्याद्वारे सुरुवातीला विज्ञानशाखेचे काम सुरु होणार आहे. पुढील काळात या अकादमीचा विस्तार मानव्यता आणि समाजशास्त्र व कला शाखेसाठी करण्याचा विचार आहे.

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. नितिन करमळकर व मेलबर्न विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. मस्कल यांनी मंगळवारी पत्रकार परिषदेत ही माहिती दिली. यावेळी

विद्यापीठाचे सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे कुलसचिव डॉ. प्रफुल्ल पवार, आयसरचे डॉ. व्ही. एस. राव, मेलबर्न विद्यापीठाचे प्र. कुलगुरू डॉ. अशोक कुमार आदी उपस्थित होते. मेलबर्न विद्यापीठाच्या साहाय्याने २०१६ मध्ये विद्यापीठाशी संलग्न असलेल्या

मॉडर्न महाविद्यालयात ब्लेंडेड बीएस्सी अभ्यासक्रम सुरु करण्यात आला होता. या विद्यार्थ्यांनी शिक्षण पूर्ण केले आहे. त्यामुळे या पहिल्या वर्गाच्या विद्यार्थ्यांना पदवी प्रमाणपत्रे प्रदान करण्यासाठी मस्कल पुण्यात आले होते. आता मेलबर्न विद्यापीठाच्या सहकार्याने चालू शैक्षणिक वर्षापासून विद्यापीठात ब्लेंडेड बीएस्सीचे चार अभ्यासक्रम सुरु करण्यात आले असून, विद्यार्थ्यांनी या अभ्यासक्रमास प्रवेशही घेतले आहेत.

मस्कल म्हणाले, मेलबर्न विद्यापीठातील वरिष्ठ प्राध्यापकांच्या सहकार्याने ब्लेंडेड बीएस्सीचा अभ्यासक्रम तयार केला जाईल. तसेच विविध चर्चासत्रे आयोजित केली जातील. सावित्रीबाई फुले पुणे

विद्यापीठात अकादमी स्थापन करण्यात येईल. तसेच पुढील काळात कला आणि समाजशास्त्र शाखांमध्ये ब्लेंडेड अभ्यासक्रम सुरु करण्याबाबत चर्चा केली जाईल. सध्या मेलबर्न विद्यापीठात अभ्यासक्रम राबवताना विद्यार्थ्यांना कला आणि मानव्यता शाखांतील २५ टक्के श्रेयांक घेणे बंधनकारक असते. त्याच धर्तीवर सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठात अभ्यासक्रम राबवण्याचा विचार आहे.

डॉ. करमळकर म्हणाले, मेलबर्न विद्यापीठाकडून अॅकॅडमी स्थापन करण्यात आल्याने विद्यापीठाचे विद्यार्थी मेलबर्नला पाठवित येतील व मेलबर्नच्या विद्यार्थ्यांनाही पुणे विद्यापीठात येण्याची संधी कशी मिळेल.

इंग्रजी, गणितासह नऊ विषयांसाठी पुढील वर्षापासून नवा अभ्यासक्रम

उच्च शिक्षणाचा दर्जा वाढवण्यासाठी 'यूजीसी'चा निर्णय

मुंबई, दि. ३१ (प्रतिनिधी) - उच्च शिक्षणाचा दर्जा वाढवण्यासाठी नऊ विषयांच्या अभ्यासक्रमात पुढील शैक्षणिक वर्षापासून बदल करण्याचा निर्णय विद्यापीठ अनुदान आयोगाने (यूजीसी) घेतला आहे. इंग्रजी, गणित, भौतिकशास्त्र आदी विषयांचा त्यात समावेश आहे. विषयवार तज्ज्ञ समित्या नेमून त्या विषयांचा आढावा घेण्याचे निर्देश यूजीसीने मुंबई विद्यापीठासह देशातील सर्व विद्यापीठांना दिले होते. आता त्यांचा अहवाल सादर करण्याच्या सूचना यूजीसीने दिल्या आहेत.

केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालय आणि यूजीसीने देशातील सर्व विद्यापीठांचे कुलगुरू आणि संशोधन संस्थांच्या संचालकांची एक राष्ट्रीय परिषद गेल्या जुलैअखेरीस आयोजित केली होती. त्यात उच्च शिक्षणाचा दर्जा सुधारण्यासंदर्भात चर्चा झाली आणि त्यासाठी काही ठरावीक विषयांच्या अभ्यासक्रमांमध्ये सुधारणा करण्याबाबत एकमत

झाले होते. विद्यार्थी ते विषय आवडीने शिकतील असे सद्यःस्थितीला साजेसे अभ्यासक्रम असावेत, असे मत त्यात मांडले गेले होते.

सुधारणा करण्यापूर्वी अभ्यासक्रमांचा आढावा घेतला गेला. त्यासाठी संबंधित विषयांतील तज्ज्ञांच्या समित्या नेमण्यात आल्या होत्या. त्या समित्यांनी देशभरातील विद्यापीठांमध्ये शिकवल्या जाणाऱ्या अभ्यासक्रमांबाबत सविस्तर माहिती घेतली. संबंधित क्षेत्रातील तज्ज्ञांशी चर्चा केली आणि कोणत्या अभ्यासक्रमांमध्ये काय बदल केले पाहिजेत याबाबत शिफारशी केल्या.

...या विषयांचा अभ्यासक्रम बदलणार इंग्रजी, गणित, भौतिकशास्त्र, मानसशास्त्र, मानववंशशास्त्र, मानवाधिकार, वनस्पतीशास्त्र, ग्रंथालय शास्त्र, गुन्हेगारी शास्त्र.

विद्यापीठांकडून मागवले अहवाल

लोकमत
21/08/2019

सामना
01/09/2019

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

PARAMARSH SCHEME

SPPU among 9 'mentor' institutes in city, chosen to help other colleges earn NAAC credits

ANJALI MARAR
PUNE, SEPTEMBER 18

SAVITRIBAI PHULE Pune University (SPPU) is among nine institutions of higher education in Pune that have been selected by the University Grants Commission (UGC) to play mentor roles, as part of its 'Paramarsh' scheme.

Earlier this month, the UGC had announced a list of 150-odd colleges or universities all over the country, which will mentor the faculty, researchers and staff at other colleges and help them earn credits under the National Assessment and Accreditation Council (NAAC).

The other mentor institutions from the city are Symbiosis International University (SIU), Sir Parashurambhu (SP) College, Modern College of Arts, Science and Commerce, Jayawant Shikshan Prasarak Mandal's Rajarshi Shahu College of Engineering, T C College of Arts, Science and Commerce, All India Shri Shivaji Memorial Society's College of Engineering, Dr D Y Patil Vidya Pratishthan Society, Dr D Y Patil Arts, Commerce & Science College and Dr D Y Patil Institute of Pharmaceutical Sciences and Research.

The selected institutions are now expected to chalk out programmes pertaining to curriculum, teacher-learning and evaluation, research, innovation and extension, institutional values and best practices. The mentor institutions will guide other colleges on the accreditation process.

"The initiative aims at mentoring non-accredited institutions, to enable them to get accredited by 2022. Both the mentor and mentee institutions will benefit from this scheme and lead to qual-

EXPLAINED

E

An opportunity for better ranking, financial support

THE UGC'S initiative — to appoint mentor institutes as part of a major push towards getting all colleges in the country accredited — was a long-pending one. This exercise aims to get all colleges accredited by 2022, and improve quality of education in many institutes. This will also mean that colleges and universities, once accredited, can aim for better rankings and receive more financial support for research and innovation.

ity education," state the UGC guidelines on the scheme.

According to the UGC, mentor colleges can use this guidance and develop a better profile of the institution, improve quality of education and get more platforms in the academic circle.

The scheme aims to help out colleges aspiring to earn NAAC accreditations. The 'mentor' institutions have initiated the process of identifying the colleges and are hopeful about rolling out the scheme in the second semester of this academic year. Each of these institutions will have to work with at least five colleges in the next two years. "We are in the process of finalising the colleges, located both in urban and rural areas of Pune.... one of the major efforts will be to share the teaching-learning methodologies with the mentee colleges," said Dilip Seth, principal of SP College.

According to Vidya Yeravdekar, principal director, SIU, the scheme launched by the UGC is a good move that will help improve the quality of education.

"We have identified the colleges and will soon start our engagements with the mentee colleges. Besides guiding them in the

teaching-learning methods and for accreditation, SIU experts will be sharing their knowledge of appropriate inclusion of technology in teaching and internationalisation of education."

The SIU has tasked three faculties to guide each college and a committee of 15 faculty members is working on finalising plans under this scheme. It will work with Greenfingers College of Computer and Technology, Sahakar Maharshi Shankarrao Mohite Patil Institute of Technology and Research and Shriam Institute of Information and Technology from Solapur, along with two institutions from Ahmednagar — Shri Harihareshwar College of Arts and Science and Marutraoji Ghule Patil College.

The UGC has allocated an annual sum of Rs 30 lakh for each mentor college for interventions such as faculty development, sharing of information and knowledge, appropriate documentation, sourcing research collaborations and others. The funds can also be utilised by the mentor institutions to assign a faculty or a research fellow, who will hold workshops or lectures at these colleges.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

नव्या शिक्षण धोरणावर दोन लाखांहून अधिक हरकती, सूचना

पुणे : केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाने तयार केलेल्या नव्या शिक्षण धोरणाच्या मसुद्यावर देशभरातून सुमारे २ लाखांहून जास्त हरकती, सूचना नोंदवण्यात आल्या आहेत. या हरकती, सूचना विचारात घेऊन धोरणात बदल करून ते निश्चित करण्याची प्रक्रिया अंतिम टप्प्यात आहे.

देशातील पूर्वप्राथमिक ते उच्च शिक्षणामध्ये आमूलाग्र बदल करण्यासाठी ज्येष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ. के. कस्तुरीरंगन यांच्या अध्यक्षतेखाली समितीची नेमणूक करण्यात आली होती. या समितीने देशातील शिक्षण व्यवस्थेचा आढावा घेऊन काही महत्त्वपूर्ण बदलांसह नवे शिक्षण धोरण सादर केले.

त्यात शिक्षणावर १० टक्के खर्च करावा यासह काही महत्त्वपूर्ण सूचना करण्यात आल्या. या धोरणाचा मसुदा केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाने

देशभरातील सर्वसामान्य नागरिक, शिक्षणतज्ज्ञ, शिक्षक, प्राध्यापक अशा सर्व घटकांच्या अवलोकनार्थ बारा भाषांमध्ये मे महिन्यात उपलब्ध करून दिला. तसेच त्यावर हरकती सूचना नोंदवण्यास सांगण्यात आले. त्यासाठी सुरुवातीला ३० जूनची मुदत देण्यात आली होती. त्यानंतर ही मुदत वाढवण्यात आली. या दरम्यान या धोरणावर देशभरात व्यापक चर्चा करण्यात आली. आतापर्यंत या धोरणावर देशभरातून २ लाखांहून जास्त हरकती, सूचना नोंदवण्यात आल्या आहेत. आता सुचवण्यात आलेल्या हरकती सूचना विचारात घेऊन, त्यातील काहींचा धोरणात समावेश करून धोरणाचा मसुदा निश्चित करण्यात येत आहे. मंत्रालयाच्या पातळीवर ही प्रक्रिया अंतिम टप्प्यात आहे. त्यामुळे येत्या काळात या धोरणाचा अंतिम मसुदा जाहीर होण्याची शक्यता आहे.

लोकसत्ता : 14.9.2019

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

सामना,
20.9.2019
Pg. 6

शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांचे जीवन फुलविण्याचे कार्य करावे - डॉ. गजानन एकबोटे

पिंपरी, दि. १९ (प्रतिनिधी) - शिक्षकांनी तक्रारी न करता ज्ञानदानाबरोबर विद्यार्थ्यांचे जीवन फुलविण्याचे कार्य करावे, असे मत प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटीचे कार्याध्यक्ष डॉ. गजानन एकबोटे यांनी व्यक्त केले.

इंटरनॅशनल असोसिएशन ऑफ लायन्स क्लबतर्फे आयोजित शिक्षक कृतज्ञता सोहळ्यात डॉ. एकबोटे यांना लायन्स जीवनगौरव पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात आले, त्यावेळी ते बोलत होते. कॅम्प एज्युकेशन सोसायटी कार्याध्यक्ष वालचंद संचेती, लायन्स क्लब प्रांतपाल ओमप्रकाश पेठे, पुण्याच्या नगरसेविका ज्योत्सना एकबोटे, लायन्सचे

उपप्रांतपाल अभय शास्त्री, हेमंत नाईक, विजय आगरवाल, विभागीय अधिकारी प्रदीप कुलकर्णी, विनय सातपुते, शशी कदम, दीपक शाह, बाळकृष्ण जोशी आदी उपस्थित होते.

डॉ. एकबोटे म्हणाले, शिक्षकांना समाजात अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. ज्या देशात शिक्षक आणि महिलांचा सन्मान केला जातो, त्या देशाचे भवितव्य उज्ज्वल असते. फळा-खडू किंवा पॉवरपॉइंट पुरतेच शिक्षण देऊ नका, तर आपल्या मनाच्या कक्षा रुंदावून मनापासून शिकवा, मुलांना प्रेम देत ज्ञानदान केल्यास मुलांचा उदंड प्रतिसाद मिळेल.

वालचंद संचेती म्हणाले, शिक्षकांना

पुरस्कार प्राप्तीमुळे कार्य करण्याची प्रेरणा मिळणार असून, पुरस्कार म्हणजे शिक्षकांच्या कार्याची पावती आहे. ओमप्रकाश पेठे यांनीही मनोगत व्यक्त केले.

शहरातील २५ गुणवंत शिक्षकांचा व पाच शैक्षणिक संस्थांचा यावेळी गौरव करण्यात आला. प्रदीप आगरवाल यांनी प्रास्ताविक केले. दिगंबर ढोकले यांनी मानपत्र वाचन केले. उज्ज्वला कुलकर्णी व वंदना खांबेते यांनी सूत्रसंचालन केले. विजय आगरवाल यांनी आभार मानले. राजीव कुटे, विक्रम माने, राजकुमार राऊत, उपेंद्र खांबेते, शैलजा सांगळे, सरस सिन्हा आदींनी संयोजन केले.

सामना : 20/09/2019

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

लोकमत

'शिक्षण संक्रमण' झाले डिजिटल

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे : शिक्षणातील बदलत्या विचारप्रवाहांचे अद्ययावत ज्ञान देणारे 'शिक्षण संक्रमण' हे मासिक आता डिजिटल झाले आहे. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाकडून या मासिकासाठी स्वतंत्र संकेतस्थळ व मोबाईल ॲप विकसित करण्यात आले आहे. त्यावर मासिकाचे जुने अंक उपलब्ध होणार आहेत.

मंडळाच्या अध्यक्ष डॉ. शकुंतला काळे यांच्या हस्ते शुक्रवारी संकेतस्थळ व ॲपचे उद्घाटन करण्यात आले. या वेळी मंडळाचे सचिव डॉ. अशोक भोसले यांच्यासह नऊ विभागीय मंडळातील विविध विषयांचे तज्ज्ञ शिक्षक तसेच अधिकारी उपस्थित

स्वतंत्र संकेतस्थळ व ॲपवर लेखक, चित्रकार व वाचकांसाठी सर्व सुविधा उपलब्ध करून देणारे शिक्षण संक्रमण हे पहिले मराठी शैक्षणिक मासिक आहे. शाळा, महाविद्यालये, शिक्षक, पालक, विद्यार्थी यांसह सर्वांना हे मासिक उपलब्ध व्हावे, हे त्यामागचे उद्दिष्ट आहे.

- डॉ. शकुंतला काळे, अध्यक्ष, राज्य शिक्षण मंडळ

होते. मासिकाचे माध्यमिक शाळा, कनिष्ठ महाविद्यालये व वैयक्तिक असे मोठ्या प्रमाणावर वर्गणीदार आहेत. या मासिकातून पुनर्रचित अभ्यासक्रम, अध्यापन पद्धती, मूल्यमापन पद्धत, विषयनिहाय पाठ्यपुस्तकातील आशय, नावीन्यपूर्ण शालेय उपक्रम, शैक्षणिक घडामोडी याबाबतच्या माहितीसह विविध वैचारिक साहित्य प्रसिद्ध केले जाते. हे साहित्य आता संकेतस्थळ व ॲपवरही उपलब्ध होणार आहे. मासिकाचे जुने अंक वाचकांना त्यावर वाचता येतील.

वाचकांना आता अंकाची वर्गणी ऑनलाईन भरणे शक्य होणार आहे. लेखकांना ऑनलाईन पद्धतीने लेख पाठविणे शक्य होणार आहे. अंकाबद्दल प्रतिक्रिया नोंदविण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. संकेतस्थळावर कला शिक्षक, चित्रकार यांना मुखपृष्ठासाठी चित्र पाठविण्याकरिता स्वतंत्र विभाग दिला आहे, असे डॉ. भोसले यांनी सांगितले.

शिक्षण संक्रमणचे संकेतस्थळ : <http://shikshansankraman.msbshe.ac.in>

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

लोकमत

‘यूपीएससी’साठी विद्यापीठाचा अभ्यासक्रम

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे : केंद्रीय लोकसेवा आयोगाच्या (यूपीएससी) परीक्षेची तयारी करणाऱ्या पुण्यातील विद्यार्थ्यांसाठी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातर्फे तीन वर्षांचा विशेष प्रशिक्षण अभ्यासक्रम विकसित केला आहे. हा अभ्यासक्रम यंदापासूनच सुरु होणार असून त्यासाठी पदवीच्या दुसऱ्या वर्षात प्रवेश घेतलेले विद्यार्थी पात्र असतील.

विद्यापीठाचे कुलगुरु डॉ. नितीन करमळकर यांनी पत्रकार परिषदेत ही माहिती दिली. यावेळी कुलसचिव डॉ. प्रफुल्ल पवार, स्पर्धा परीक्षा केंद्राचे संचालक जयंत उमराणीकर, डॉ. सी. आर. दास उपस्थित होते. राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेच्या (एनसीईआरटी) अभ्यासक्रमावर आधारित आवश्यक शिक्षण, तसेच संबंधित सर्व

विषयांबाबत प्रशिक्षणात भर राहणार आहे. ई-लर्निंग, ग्रंथालय, संदर्भ पुस्तके, राष्ट्रीय-आंतरराष्ट्रीय नियतकालिके आदी सुविधा विद्यार्थ्यांना उपलब्ध होतील. पहिल्या वर्षी विद्यापीठाशी संलग्न पुण्यातील महाविद्यालयात शिकणाऱ्या ४० विद्यार्थ्यांना प्रवेश दिला जाईल. प्रवेशासाठी इयत्ता बारावीच्या परीक्षेत मिळालेले गुण ग्राह्य धरले जातील. यासाठी सरकारी नियमानुसार आरक्षण असेल.

पुढील वर्षीपासून स्वतंत्र प्रवेशप्रक्रिया घेण्याचा विचार आहे. या अभ्यासक्रमासाठी ७ ऑक्टोबरपर्यंत अर्ज करता येतील. या केंद्रातर्फे घेतल्या जाणाऱ्या परीक्षांमध्ये उत्तम कामगिरी करणाऱ्या चार विद्यार्थ्यांना सवलत मिळेल, असे उमराणीकर यांनी स्पष्ट केले. या अभ्यासक्रमाची अधिक माहिती <http://unipune.ac.in/cec/default.htm> या संकेतस्थळावर मिळेल.

Pune Main

Page No. 4 Sep 21, 2019

Powered by: erelego.com

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

लोकमत

मातृभाषेतील शिक्षणाला महत्त्व द्यावे

डॉ. गजानन एकबोटे : संस्कृत पाठांतर स्पर्धेचा बक्षीस वितरण समारंभ

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे : संस्कृत ही अतिप्राचीन भाषा आहे. तसेच वेदांची जननी आहे, देववाणी आहे, ज्ञानाचा महासागर असलेली संस्कृत भाषा खूप सुंदर असून संस्कृत पाठांतर स्पर्धेला उदंड प्रतिसाद मिळत आहे. विद्यार्थीमित्रांनो, पाठांतराशिवाय पर्याय नाही. पाठांतरावर माणूस जीवनात मोठा होतो. पाठांतर चिंतन-मनन वाचलेलं जन्मभर विद्यार्थ्यांना त्याची शिदोरी म्हणून पुरत असते. पूर्वी पाठांतराला भरपूर महत्त्व होते. मातृभाषेतूनच विद्यार्थ्यांनी शिक्षण घेतले पाहिजे, तरच विद्यार्थी परिपूर्ण घडतो आणि जीवनात यशस्वी होतो, असे मत अध्यक्ष प्रा. डॉ. गजानन एकबोटे यांनी व्यक्त केले.

मॉडर्न हायस्कूल येथे दादासाहेब एकबोटे आंतरशालेय संस्कृत पाठांतर स्पर्धेचा बक्षीस समारंभ संत ज्ञानेश्वर सभागृहात पार पडला. यावेळी प्रमुख पाहुणे विघ्नहरीमहाराज देव, कार्यवाह

संस्कृत पाठांतर स्पर्धेतील विजेत्यांना बक्षीस देताना डॉ. गजानन एकबोटे.

संस्कृत पाठांतर स्पर्धेतील विजेते

◆ विविध शाळेतील विद्यार्थ्यांना मान्यवरांच्या हस्ते पारितोषिक वितरित केली. स्पर्धेतील तीनही पारितोषिके महापुरुषांच्या नावाने देण्यात येतात. पहिले बक्षीस-संस्कृत पंडित शहाजीराजे भोसले पुरस्कार-ऋचा गोरीवले, दुसरे बक्षीस-संस्कृतप्रेमी छत्रपती शिवाजीमहाराज पुरस्कार-श्रेया जिरगे, तिसरे बक्षीस-लेखक छत्रपती संभाजीमहाराज पुरस्कार-प्रांजल महाडिक या विद्यार्थ्यांनी प्राप्त केले. सर्वांना स्मृतिचिन्ह, प्रमाणपत्र पुष्पगुच्छ देऊन सन्मानित केले.

प्रा. शामकांत देशमुख, सहकार्यवाह, महिला व बालकल्याण समिती अध्यक्ष प्रा. ज्योत्सना एकबोटे, समस्त हिंदू आघाडीचे अध्यक्ष मिलिंद

एकबोटे, नियामक मंडळ सदस्य डॉ. नंदकिशोर एकबोटे, उपकार्यवाह डॉ. निवेदिता एकबोटे, शाळा समिती अध्यक्ष चित्तरंजन कांबळे, शाळेचे

व्हिजटर उद्धव खरे, नियामक मंडळ सदस्य मृगजा कुलकर्णी, मुख्याध्यापिका संगीता लकारे, उपमुख्याध्यापिका रोहिणी काळे, पर्यवेक्षिका सीमा कुळधरण, माजी पर्यवेक्षक पी. के. जोशी उपस्थित होते. विद्यार्थ्यांनी ईशस्तवन व संस्कृत गीत सादर करून स्वागत केले. मुख्याध्यापिका संगीता लकारे यांनी प्रास्ताविक केले. प्रमुख पाहुण्यांचा परिचय शुभांगी घेवडे यांनी करून दिला.

विघ्नहरीमहाराज देव म्हणाले, संस्कृत मंत्रांच्या उच्चारणामुळे स्मरणशक्ती वाढते, बुद्धी तल्लख होते. वाणी शुद्ध व स्पष्ट होते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांनी संस्कृत भाषेची आवड निर्माण केली पाहिजे.

सतीश लिंगेकर यांनी सूत्रसंचालन केले. सुमिता पाटील यांनी आभार मानले. ईशानी ढेरे, खंडू खेडकर, अमित ओमासे व सर्व शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी कार्यक्रमासाठी सहकार्य केले.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Education

लोकमत

'ती'चा गणपती : शिक्षणक्षेत्रातील मान्यवर महिलांच्या हस्ते आरती 'ती'च्या अस्तित्वाचाच हा सन्मान !

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे : आपल्या असीम कर्तृत्वाने जगाला अर्चयित करणाऱ्या स्त्रीच्या अस्तित्वाचे वर्तुळ 'लोकमत'च्या 'ती'चा गणपती या उपक्रमाद्वारे पूर्ण होऊ पाहत आहे. शिक्षणाच्या माध्यमातून ती यशाला गवसणी घालू पाहत आहे. देशाची पुढची पिढी घडवणाऱ्या शिक्षणक्षेत्रातील मान्यवर महिलांनी बुधवारी 'ती'चा गणपती उपक्रमाला भेट देऊन सक्षमीकरणाच्या चळवळीला बळकटी दिली.

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाच्या अध्यक्ष डॉ. शकुंतला काळे, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या अधिसभा सदस्य बागेश्री मंडाळकर, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या उपकुलसचिव डॉ. वैशाली साकोरे, एमआयटी कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. रोहिणी पटवर्धन, प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटीच्या उपाध्यक्ष डॉ. निवेदिता एकबोटे यांनी 'लोकमत'च्या 'ती'चा गणपती उपक्रमाला शुभेच्छा दिल्या.

बागेश्री मंडाळकर म्हणाल्या.

“आडात नाही त येणार? अशी अस्थिती आहे. मी २७ वर्षांपूर्वी स्वरूपवर्धिनी डोलताशा पथकात सहभागी झाले होते. ते मुर्लींचे पहिले डोलपथक होते. पथकातील प्रत्येक जबाबदारी मुलीच पार पाडायच्या. तेव्हापासूनच स्वावलंबनाची सवय लागली. मी माझ्या दोन मुर्लींना कधीच मुलासारखे वागवले नाही. मुलांशी तुलना करून मला त्यांना

शैक्षणिक क्षेत्रातील (डावीकडून) बागेश्री मंडाळकर, डॉ. शकुंतला काळे, डॉ. वैशाली साकोरे, डॉ. रोहिणी पटवर्धन आणि डॉ. निवेदिता एकबोटे यांनी 'लोकमत' 'ती'च्या गणपती मंडळाला भेट दिली.

माझ्या गावात कॉलेज नव्हते; शिकण्याची जिद्द मात्र कायम होती. लग्न झाले तरी शिकत राहिले. संघर्षाचा सामना करत वाटचाल सुरु राहिली. या प्रवासात आईचा पाठिंबा मिळाला. स्त्रीमध्ये कमालीचे व्यवस्थापन कौशल्य असते. कामाचे ठिकाण हे दुसरे घर ती मानत असल्याने तेवढ्याच आपुलकीने आणि जिद्दीने नेतृत्व करते. महत्त्वाचा निर्णय घेताना स्त्री म्हणून ती सर्व बाजूंचा विचार करते.

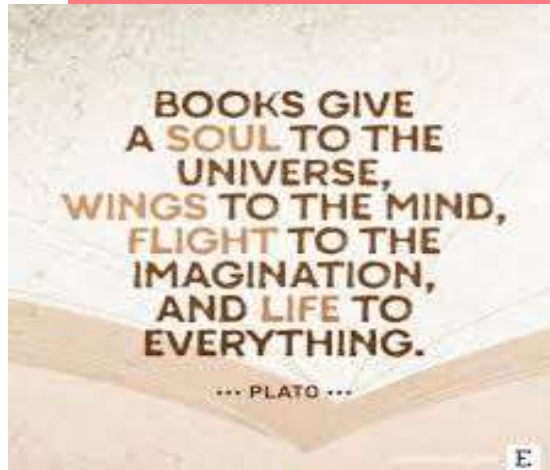
- डॉ. शकुंतला काळे

शिक्षणक्षेत्रात महिलांसाठी पोषक वातावरण आहे. महिलांनी याचा लाभ घ्यायला हवा. तिने आपल्या क्षमता विस्तारल्या पाहिजेत. स्वतःला विशिष्ट चौकटीत बांधून न ठेवता कक्षा रुंदावल्या पाहिजेत. घराइतकाच करिअरचा गांभीर्याने विचार व्हायला हवा.

- डॉ. वैशाली साकोरे

दुय्यम स्थान घायचे नाही. बाई असणं ही मला भाग्याची गोष्ट वाटते. पुरुष जे काम करू शकत नाहीत. ती सर्व कामे लहानपणापासून मोकळ्या वातावरणात लहानाची मोठी झाले.”
निवेदिता एकबोटे म्हणाल्या.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section: Contribution of Educational Institutions towards the Society

लोकमत

महत्वाचे

प्लॅस्टिकमुक्त महाविद्यालय

पुणे : शिवाजीनगर येथील मॉडर्न महाविद्यालयातर्फे प्लॅस्टिकमुक्त महाविद्यालय हा उपक्रम राबविला. महाविद्यालयाचे राष्ट्रीय सेवा योजनेचे १६ विद्यार्थी या उपक्रमात सहभागी झाले. महाविद्यालयाचे एनएसएसचे कार्यक्रम अधिकारी डॉ. प्रभाकर वराडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली महाविद्यालय परिसरातील प्लॅस्टिक कचरा व इतर घन कचरा विद्यार्थ्यांनी जमा केला. तसेच महाविद्यालयातील स्वच्छतागृह वर्गखोल्या व परिसर स्वच्छ केला. प्राचार्य डॉ. राजेंद्र झुंजारराय यांनी कौतुक केले.

Hello Pune
Page No. 8 Aug 30, 2019
Powered by: erelego.com

विद्यापीठाचे हजार विद्यार्थी पूरग्रस्त भागात जाणार

डॉ. नितीन करमळकर : विद्यापीठाकडून कोल्हापूर, सांगलीतील १० गावे दत्तक

लोकमत न्यूज नेटवर्क

पुणे : महापुरामुळे बाधित झालेल्या सांगली आणि कोल्हापूर जिल्ह्यांतील रहिवाशांना मानसिक धीर देण्यासाठी आणि त्यांचे समुपदेशन करण्यासाठी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील १००० विद्यार्थी-विद्यार्थिनी आठवडाभर दहा गावांमध्ये जाणार आहेत. पूग्रस्तांना धीर देण्याबरोबरच त्यांची लहान-मोठी गाऱ्याणी, मागण्या प्रशासनापर्यंत पोहोचवण्याचा प्रयत्नही विद्यार्थी करणार आहेत. तसेच या गावांमध्ये स्वच्छता शिबिरांच्या माध्यमातून गाव स्वच्छ करणार आहे.

अतिवृष्टी व पुरामुळे सांगली आणि कोल्हापूर जिल्ह्यांमधील अनेक गावांचे मोठे नुकसान झाले. अनेकांनी आपले पाळीव प्राणी गमावले आहेत. येथील शेकडो घरे पडली असून, शेतीचे कधीही भरून न येणारे नुकसान झाले आहे. त्यामुळे या परिस्थितीत लोकांना धीर देण्यासाठी विद्यापीठाचे एक हजार विद्यार्थी जाणार आहेत. विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. नितीन करमळकर, प्र-कुलगुरू डॉ. एन. एस. उमराणी, कुलसचिव डॉ. प्रफुल्ल पवार, व्यवस्थापन परिषदेचे सदस्य राजेश पांडे, डॉ. संजय चाकणे यांच्यासह इतर सहकाऱ्यांच्या समन्वयाने हा उपक्रम आखण्यात आला आहे.

विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. नितीन करमळकर म्हणाले, की विद्यापीठातर्फे नेहमीच सामाजिक बांधिलकीच्या भावनेतून आपत्कालीन भागातील

नागरिकांना मदत केली जाते. सद्यस्थितीत सांगली व कोल्हापूर जिल्ह्यांतील काही भागांतील नागरिकांना मदतीच्या हातांची गरज आहे. त्यामुळे पुणे विद्यापीठाचे एकूण एक हजार विद्यार्थी पुढील तीन ते चार महिने या भागात काम करतील. त्यासाठी विद्यार्थ्यांचे गट केले जातील. सात-आठ दिवस काम केलेल्या विद्यार्थ्यांना परत बोलवले जाईल. त्यानंतर नवीन गटातील विद्यार्थ्यांना पाठविले जाईल. टप्प्या-टप्प्याने विद्यापीठाकडून एकूण एक हजार विद्यार्थी येथे काम करण्यासाठी जातील. विद्यापीठाने नियुक्त केलेल्या समितीने पूग्रस्त भागाची पाहणी केली असून, त्यानुसार मदतीचे नियोजन करण्यात आले आहे.

डॉ. संजय चाकणे म्हणाले, विद्यापीठाचे विद्यार्थी व विद्यार्थिनी येत्या २२ ते २८ ऑगस्ट या कालावधीत कोल्हापूर जिल्ह्यातील शिरोळ तालुक्यामधील तरेवाड, राजापूर, राजापूरवाडी, टाकळी, आकियट तसेच, सांगली जिल्ह्यातील वाळवा, बोरगाव, शिरगाव, भिलवडी, औदुंबर या गावांमध्ये जाणार आहेत. विद्यार्थी येथील पूग्रस्तांशी बोलून त्यांची दुःखे समजून घेतली आणि त्यांना धीर देण्याचा प्रयत्न करतील. त्यासाठी समुपदेशन, पथनाट्य यांचा मार्ग अवलंबण्यात येणार येईल. याशिवाय गावातील स्वच्छतेचे प्रश्न मार्गी लावतील. तसेच गावकऱ्यांच्या लहान-मोठ्या मागण्या प्रशासनापर्यंत पोहोचवणे या गोष्टींवरही विद्यार्थ्यांकडून भर दिला जाईल.

लोकमत : 21/08/2019

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section: Achievements and Awards

सकाळ

निगडी : प्रोग्रेसिव्ह एज्युकेशन सोसायटीचे कार्याध्यक्ष डॉ. गजानन एकबोटे यांना लायन्स जीवन गौरव पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.

डॉ. गजानन एकबोटे यांना 'लायन्स जीवन गौरव'

पिंपरी, ता. १४ : इंटरनेशनल असोसिएशन ऑफ लायन्स क्लब प्रांत ३४३२डी२ रिजन १ व २ च्या वतीने आयोजित शिक्षक कृतज्ञता सोहळ्यात डॉ. गजानन एकबोटे यांना लायन्स जीवन गौरव पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.

या वेळी कॅम्प एज्युकेशन सोसायटीचे कार्याध्यक्ष वालचंद संचेती, लायन्स क्लबचे प्रांतपाल ओमप्रकाश पेठे, नगरसेविका ज्योत्स्ना एकबोटे, उपप्रांतपाल अभय शास्त्री, हेमंत नाईक, विजय आगरवाल, लायन्सचे विभागीय अधिकारी प्रदीप कुलकर्णी, विजय आगरवाल, विनय सातपुते, शशी कदम, दीपक शहा, बाळकृष्ण जोशी, राजीव कुटे उपस्थित होते. दरम्यान, शहरातील २५ गुणवंत

शिक्षकांचा व पाच शैक्षणिक संस्थांचा गौरव करण्यात आला.

डॉ. एकबोटे म्हणाले, "शिक्षकांना समाजात अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. ज्या देशात शिक्षक आणि महिलांचा सन्मान राखला जातो त्या देशाचे भवितव्य उज्वल असते. फळा-खडू किंवा पॉवरपॉइंटपुरतेच शिक्षण देऊ नका. तर, आपल्या मनाच्या कक्षा रुंद करून मनापासून शिकवा. मुलांना प्रेम देत ज्ञानदान केल्यास त्यांचा उदंड प्रतिसाद मिळेल."

दिगंबर ढोकले यांनी मानपत्र वाचन केले. प्रदीप आगरवाल यांनी प्रास्ताविक व स्वागत केले. उज्वला कुलकर्णी व वंदना खांबेते यांनी सूत्रसंचालन केले. विजय आगरवाल यांनी आभार मानले.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Health

The HINDU
23.9.2019
Pg. 7.

Ayurvedic pain therapy gets northeastern twist with chilli

Based on an acupuncture theory, the recipe developed by a Naga practitioner has received the approval of Ministry of AYUSH

RAHUL KARMAKAR
PASIGHAT

A mainstream Ayurvedic pain therapy has been given a north-eastern twist with betel leaf and Naga Chilli, one of the hottest on earth.

The hot experiment based on an acupuncture theory by Imlikumba Jamir, the sole Naga panchakarma specialist in India, has been approved by the Ministry of AYUSH.

Panchakarma, entailing five procedures, is the purification therapy used in Ayurvedic medicine while AYUSH expands to Ayurveda, Yoga and Naturopathy, Unani, Siddha, Sowa Rigpa and Homoeopathy.

Naga Chilli (Capsicum chinense), also known as King Chilli, is more popular as Bhot Jolokia, which derives its name from the popular belief that it originated in the hills of Bhutan.

The Guinness Book of World Records had in 2007 named it as the hottest chilli but lost its position first to a U.K. variety called Infinity and then the U.S.-developed Carolina Reaper.

Tradition gives way
"Ayurveda prescribes a pungent paste to be used as shoolaprasamana, or pain reliever. What I have done for osteoarthritis of knee joint is replace some

Imlikumba Jamir has used local substitutes, in the right proportion, to make the mix economical and effective.

traditional ingredients following the pain-gap theory in acupuncture to give more pain to an affected part for reducing or killing the original pain," Dr. Jamir told *The Hindu*.

The 32-year-old from Nagaland's Mokokchung, now a medical officer at the North Eastern Institute of Folk Medicine in Pasighat, did his masters in Panchakarma from Shri

Dharmasthala Manjunatheshwara College of Ayurveda in Hassan, Karnataka.

Dr. Jamir replaced the primary ingredient, common chilli, in the traditional paste with the Naga Chilli and added betel leaf for its astringent property. The other ingredients - garlic, ginger, rock salt and sesame oil - remained the same.

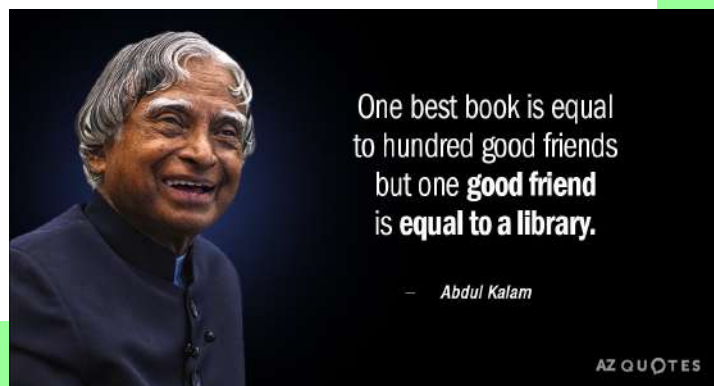
"The idea was to use easily available local substitutes and in the right proportion to make the paste least expensive and most effective. I used the paste on 10 people and only one, a woman, complained of irritation. The paste is

now being administered only after a skin test to ascertain if a person is not allergic to the pungency of the hot mix," he said.

Room for improvement
The higher degree of pungency compared to the traditional mix, Dr. Jamir explained, makes the nutrients penetrate deeper to particular tissues that need to be stimulated for pain relief.

"Itching in one case aside, all the 10 patients were relieved of pain considerably with a reduction in swelling. The result has been encouraging, but there is room for further clinical trials," he said.

Hindu : 23/09/2019

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : History

PROJECT TO RESTORE THE BUNGALOW WAS SANCTIONED IN 2013 BY UNION GOVERNMENT

Iconic Jayakar Bungalow opens to public as film library

ATIKHRASHID
PUNE, SEPTEMBER 15

A RESTORED Jayakar Bungalow, which will now house a digital library for researchers to access rich film database of the National Film Archive of India (NFAI), was finally inaugurated on Sunday by Union Information and Broadcasting Minister Prakash Javadekar. The project, which was sanctioned in 2013, took over five years to finish — the work was completed in November 2018 — and the restored structure had to wait for another 10 months to find the auspicious day for inauguration.

The project — restoration of the bungalow and setting up a digital library — has been carried out by the NFAI under a plan scheme 'Upgradation of infrastructure of NFAI including Jayakar Bungalow and setting up of a digital library', which was approved by the Union Finance Ministry in June 2013. The work, however, could commence only in early 2016. The NFAI has spent Rs 4.21 crore, of which Rs 3.99 crore were spent

Union Information and Broadcasting Minister Prakash Javadekar with Prasanna Gokhale (right), the great-granddaughter of Barrister Jayakar, in Pune on Sunday. Ashish Kale

on restoration work of the bungalow and Rs 22.21 lakh on setting up the digital library.

Jayakar Bungalow, classified as a Grade-I heritage structure by the Pune Municipal Corporation (PMC) was built in 1945 and was once home to Mukundrao Ramrao Jayakar, a

barrister and the first vice-chancellor of the University of Pune. Later on, it was handed over to the Film and Television Institute of India (FTII) where it became the residence of institute's then principal Jagat Murari. Briefly, the building was also used as girls' hostel before becoming the

office of the NFAI in 1973.

The one-of-its-kind structure in Pune, the bungalow is built in Tudor style of architecture, which is mostly found in Great Britain. The exquisitely designed structure has wooden flooring, a narrow wooden staircase, typical of British architecture and massive

bookshelves that stretch on almost to the roof. The two-storey bungalow is built in a load-bearing system with the use of coursed Ashlars Masonry with lime mortar. Serene interiors have ceramic tiles and wooden ceiling.

"This bungalow holds a special place in the sphere of art and architecture in Pune. After restoration, this being put in use for the benefit of film researchers. The project took time because it had to be done carefully, considering the fragile nature of such building and importance of conserving the original structure," said Javadekar, who also launched a booklet 'Parampara: An ode to Jayakar Bungalow', which sketches the history of bungalow over the last eight decades.

Prasanna Gokhale, the great-granddaughter of Barrister Jayakar was present on the occasion with her sons. She praised the NFAI for undertaking the restoration work of the building with which her family's history is closely linked.

"I hadn't visited the bungalow until last year when we came with some relatives who had come from the US. My fa-

ther, however, had spent some time in the bungalow. He would talk to us about the summer vacations that he had spent in the bungalow. NFAI has done a fabulous job with it," said Gokhale. Barrister Jayakar was her father's maternal grandfather.

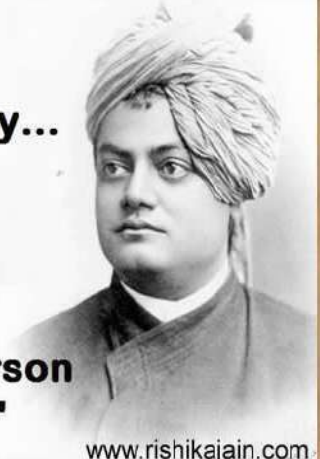
The internal walls of the building have been pasted with portraits of filmmakers from various epochs of Indian cinema, including those belonging to stalwarts from regional film industries. The digital material such as old magazines, books and documents could be accessed by film researchers using the computers that have been housed in a part of the bungalow while elsewhere, personalised viewing spaces have been provided to see films of archival value which have been digitised by NFAI.

NFAI Director Prakash Magdum said these facilities will be provided to film lovers and researchers at nominal fees. "We intend to continue the practice of charging Rs 10 for use of digital library resources and Rs 50 per slot to see films for research purpose," said Magdum.

The Indian EXPRESS Mon, 16 September 2019
epaper editions epaper.indianexpress.com/c/43691287

"Talk To Yourself Once In A Day... Otherwise You May Miss Meeting An Excellent Person in this World"

www.rishikajain.com

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Technology

THE HINDU, 20.9.2019

Artificial Intelligence to boost education

SPECIAL CORRESPONDENT
NEW DELHI

In a bid to provide wider access to adaptive learning technologies, the Centre plans to launch a new scheme in partnership with companies using artificial intelligence to make learning a more personalised and customised experience as per the learner's requirements.

Start-ups which join the government platform must offer 25% free coupons for students from disadvantaged communities, said a statement from the Ministry of Human Resource Development (MHRD) on Thursday.

The National Educational Alliance for Technology (NEAT), which will be administered by an apex committee constituted by the Ministry, is expected to begin operations by early November. The public-private partnership scheme aims to harness technology for better learning outcomes in higher education.

The Ministry aims to bring start-up companies working on this technology under a common platform for easier access to students.

The scheme aims to personalise learning using artificial intelligence.

"MHRD would act as a facilitator to ensure that the solutions are freely available to a large number of economically backward students. MHRD would create and maintain a National NEAT platform that would provide one-stop access to these technological solutions," said the statement, adding that the All India Council for Technical Education will be the implementing agency for the scheme.

EdTech companies will develop solutions and manage registration of learners through the NEAT portal. While they are free to charge their own fees, they will have to offer free coupons for 25% of their total registrations on the portal.

Hindu : 20/09/2019

All our dreams can come true if we have the courage to pursue them." -Walt Disney

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Technology

IIT-Kharagpur, Amazon Web Services join hands to develop AI portal

EXPRESS NEWS SERVICE
KOLKATA, AUGUST 30

IIT-KHARAGPUR ON Friday announced that it will collaborate with Amazon Web Services, Inc. (AWS), an Amazon.com company, to develop a National Artificial Intelligence Resource Portal to promote learning and development in Artificial Intelligence (AI) for all AI learners, practitioners and researchers in India. A statement issued by the institute said the initiative will make the search for AI learning resource simpler and more accessible.

The portal will provide access to compute facilities to users for AI learning and experimentation. Novice machine learning practitioners will be able to quickly search and get access to myriads of learning resources and prototype the learned concepts into hands-on running modules without being held back by the lack of resources.

"The contributions from AWS will enable us to provide cloud computing to all learners and reduce the high barrier to make training in AI more available," said Professor Partha Pratim Chakrabarti, who conceptualised the development of the portal.

"There is already a great demand for professionals skilled in AI as well as resources, and this need will only increase in our society. The development of this platform will help boost the AI community in India," said Professor Sudeshna Sarkar, Head, Centre for Artificial Intelligence at IIT-Kharagpur.

Bratin Saha, Vice-President, AWS Machine Learning and Engines, said: "AWS is delighted to work with IIT-Kharagpur in developing the National Artificial Intelligence Resource Portal, powered by Amazon SageMaker, and we are excited about the opportunity to help make machine learning skills available to every developer. With more than 200 significant machine learning capabilities launched in the last two years, AWS has the broadest and deepest set of machine learning and AI services focused on solving some of the toughest challenges facing developers. We welcome the opportunity to work with IIT-Kharagpur on some of those challenges."

The portal was launched with initial funding from the Ministry of Human Resources Development, as part of the National Digital Library of India platform.

News Paper Clippings between July 2019 to September 2019

Section : Technology

Now, an algorithm that can identify bullies on Twitter

New York: Scientists have developed new machine learning algorithms which can successfully identify bullies and aggressors on Twitter with 90% accuracy.

The study analysed the behavioural patterns exhibited by abusive Twitter users and their differences from other Twitter users.

“We gathered tweets of Twitter users, their profiles, as well as (social) network-re-

lated things, like who they follow and who follows them,” said Binghamton University’s Jeremy Blackburn.

The researchers developed algorithms to automatically classify two specific types of offensive online behaviour, ie, cyberbullying and cyberaggression.

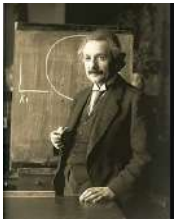
The algorithms were able to identify abusive users on Twitter with 90% accuracy, researchers said. PTI

Times of India : 19/09/2019

Book Review

:: Global Achievements of Indians (Bharatiya) ::

India's great contribution to the entire world is its invention of measuring time. This year is the 'Kaliyugabda 5111'. This means the 'Kaliyuga' started in 3102 B.C. though the concept of measuring time is an Indian invention invaders imposed their concept of measuring time on India. We accepted it because we forgot our own identity and we were not well-organized. These two vices prevent Indians from asserting their own identity to the rest of the world. This article is a humble attempt to remind the reader of our identity.

Albert Einstein is not an Indian scientist, but it is worth remembering what he said about India, "We are indebted to India, because India taught counting to world, without which all major inventions would not have been possible". (From his autobiography).

Mark Twain said, "India is the cradle of human civilization, the origin of human speech and oration, the mother of history and the grandmother of tradition."

Roman Roland (French Scientist) says about India, "From time immemorial, India has been the hope of man's existence and development."

Sir Walter Raleigh writes on page 99 of his World's History, "Man was first born in the Indian Continent and spread world over from there".

Mrs. Manning writes on page 148 of her 'Ancient and Mediaeval India (Vol. II)', "No other country in the world can match the leap and soaring of the Indian mind and intelligence".

Prof. Hire says in his book, 'Histrocultural Research', "The origin of all religions and knowledge of not only Asia, but also Europe lies in India".

The eminent **Philosopher Elphinston** says that ancient Indians possessed advanced knowledge all faculties. Indians explored the realms of metaphysics and achieved incomparable inventions using the great light of deep knowledge about God. Even the Greek philosophy and knowledge does not possess the slightest ray of such knowledge. Hence, the Greek philosophy kept groping in the darkness of suspicion and atheism. By this, he meant that ancient Indians were far superior to the Greeks.

Book Review

Indian gave to the world the concept of 'zero' on which depends all advancement in all branches of knowledge. The credit of this invention goes to **Bhaskaracharya**. Yet, we are ignorant enough to forget him. Indians must be given credit for all inventions in subjects such as earthen pottery, air-crafts, Mathematics, Arithmetic, Linguistics, Science of script writing, Geography, Chemistry, Anatomy, Ayurveda, Surgery, Governance, Science of fort construction, Economics, maternal states, warfare, Ethics, etc. Ancient India had universities for all these studies in various subjects when no prophet was born.

The first university in the world was founded at Taxila, in 700 B.C. Its relics are found in the present Afghanistan which prove the existence of Aryan civilization there, which has been forgotten and ignored by us.

Pythagoras is wrongly given the credit of the theorem of finding out the hypotenuse of right angle triangles which he borrowed from the book, '**Trikonmiti**' written by Indians named Aapastambha and Boudhayan.

What caused the destruction of 'Nalanda' University founded in Bihar 400 B.C.? Who burnt down its rich library What caused the destruction of great knowledge, science and fine arts, books which would have benefited mankind

Today, everybody admits the fact that Indian sage **Bharadwaj** had invented aero plane. Germans admit it on the basis of the book '*Pushpak Viman*' which exists in a German library.

Why do we not shout about our achievements to the entire world because we wallow in self-ignorance? Why do we forget the father of Surgery, '**Sushrut**' who used to perform surgeries on the war-wounded successfully.

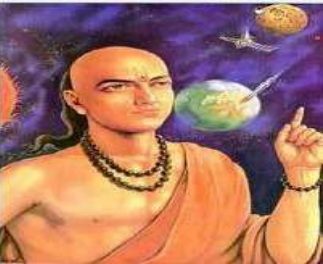

Swami Ramdevbaba has been repeatedly telling the world that **Patanjali's** Yoga and **Charka's** Ayurveda have been great boons to mankind. Kanab rishi introduced the concept of 'atom' to the world. Shouldn't we be greatly indebted to these great Indian sages and maharishis? **Nagarjun's** research in architecture is still considered to be original and fundamental.

Book Review

Did Brahmagupta, Matangrishi, Vishwamitra, Agasti, Kautilya, Mhayashapati (at present America, Mexico) journey all over the world without knowledge of shipbuilding and maritime?

We have developed the habit of ignoring our own scientists and explorers and tomtomming feats of Columbus, Vasco da gama and the like.

Aryabhata put forward the formula for calculating area of a region, finding out the value of 'pie', values of $(A + B)$, etc. along with Brahmagupta.

In fact, India should claim patents for all these inventions, but our ancient rishis aimed for welfare of mankind and never cherished selfish motives. Such noble thoughts are a tradition of Indian culture which never unduly boasts of its great achievements. Indians have inherited the concept of "Krunawanto Vishwa Aryan" since ages.

Remarkable feats of Indians from the 21st Century:

Shri. Sundar Pichai : CEO, Google

Shri. Vinod Khosla : Co-founder of Sun Microsystems.

Shri. Sabir Bhatiya : Founder of Hotmail.

Shri. Vinod Dham : Maker of Pentium chip.

Shri. Sanjay Tejwarik : Test Director of Windows – 2000 and new Microsoft.

Shri. Arun Netravali : Director of A. T. and T. Bell Lab.

Indian scientists in Intel Corporation : 17%

Indian Doctors in U.S.A. : 38%

Indian Scientists in NASA : 36%

Indian Scientists, Directors, Officers and staff in Microsoft : 34%

So many of such Indians are proving their mettle all over the world.

So, what is this country, India, like?

It is the land of Chatrapati Shivaji Maharaj, Sambhaji Maharaj, Guru Nanak Dev, prophet of non-violence Bhagwan Buddha and Mahaveer. It is the land of great sages, saints, seers, rishis, kings, warriors, great women scientists, social reformers, martyrs, leaders and international players. Lord Rama and Krishna tell us that our Mother Land India is better than heaven.

"जननी जन्म भूमिश्च स्वर्गादपि गीरीयसी"

So, friends, you might be wondering what you can do for your Motherland? Bring fame and grace to your mother land through your great deeds. Be a good and ideal Indian citizen.

Book Review

हिमालया समारभ्य यावद इंदू सरोवरम
तवं देव निर्मितम देशम हिंदूस्थानम प्रचक्षते
(बाराहित संहिता)

This means God has Himself created this Hindustan which stretches from the Himalayas to the Indian Ocean.

Invaders tried their best to destroy the spots of our faith, devotion and dedication. They tried to crush our self-prestige and integrity.

Let us now resolve to prove to the world our glorious tradition of knowledge and science. Let us make India glow again on the global horizons.

I devote my humble prayers to the martyrs who laid down their lives fighting for my Mother Land. Let us resolve to make India shine on the peak of glory and fame.

References:-

1. Hebalkar, Dr. Sharad Pandurang, 2004, कृणवंतो विश्व आर्मन (हिंदी) , Nagpur, Akhil Bhartiya Etihās Sankalan Yojana.

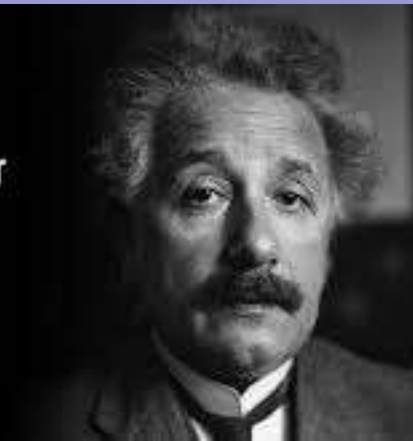
Your well-wisher,

Dr. Shri. Nandkishor R. Ekbote
(Consulting Civil Engineer)

"Life is like riding a
bicycle. To keep your
balance you must
keep moving."

– Albert Einstein

YourSelf

Book Review

डॉ. राजानन अपिने
मराठी विभाग, मॉडर्न
महाविद्यालय, पुणे-५.

कलाव्यवहार आणि प्रयोगशीलता

१

कोणत्याही गतिशील समाजात विविध ज्ञानशाखा, कलाव्यवहार, राजकीय व्यवस्थापन, नीतीव्यवहार, उद्योगधंदे, शेती, शिक्षण, क्रीडा, सांस्कृतिक व्यवहार अशा जीवनाच्या निरनिराळ्या क्षेत्रात विविधांगी स्वरूपाचे प्रयोग नियमितपणे होत असतात. याचा अर्थ मानवी जीवनाशी संबंधित प्रत्येक क्षेत्रात प्रयोगशीलता शक्य आहे. आणि अशा अर्थाचे विविधांगी प्रयोग दाखवताही येतात. बहुतांशवेळा अशा प्रयोगशीलतेमुळे संबंधित क्षेत्राला एक गतिमानतेचे स्वरूप प्राप्त होते. असे प्रयोग हे कधी एखाद्या साध्यासाठी होत असतात. तर कधी परंपरेहून काही वेगळेपण आणून बघतानाही प्रयोग होत असतात. म्हणजे एक प्रकारची योजना आणि जाणीवपूर्वकता या सगळ्याच प्रक्रियेत काम करत असते. मूल्ययुक्त नवतेला प्रयोगशीलतेत महत्त्व असते. आपसूकच अशा स्वरूपाची नवता ही परंपरेतील चाकोरीबद्धतेहून वेगळी आणि सर्जनाच्या शक्यता घेऊन येत असते. मुख्यत्वे प्रत्येक क्षेत्रातील प्रयोगांच्या घडणीमागील प्रयोजनही निरनिराळे असतात. काही क्षेत्रातील प्रयोग हे त्या क्षेत्रातील अनभिज्ञ असलेल्या नानाविध पैलूंच्या शोधार्थही होत असतात. याचा अर्थ प्रयोगांच्या मुळाशी अज्ञात गोष्टींचा एखाद्या विशिष्ट अंगाने शोध सुरू असतो.

प्रत्येक क्षेत्रात होणाऱ्या प्रयोगांमध्ये त्या-त्या क्षेत्राच्या प्रकृतीनुसार भिन्नता दिसून येते. त्याचा परिणाम म्हणून विविध शाखेतील प्रयोगांच्या, प्रयोगशीलतेच्या संकल्पनेतही अंतर पडताना जाणवते. उदा. विज्ञानातील प्रयोग हे सृष्टीतील अज्ञात नियम, सत्य याच्या शोधार्थ विविध चाचणींच्या आधारे होत असतात. तर कलेतील प्रयोग हे एखाद्या विशिष्ट काळावकाशाच्या ताणातून, भोवतालातील विविध घडामोडींच्या प्रभावातून होत असतात. तत्कालीन कालखंडातील क्रांतिकारी विचारांच्या-सिद्धांतांच्या मांडणीतूनही जन्माला येत असतात.

Book Review

कित्येकदा या सगळ्यामध्ये प्रस्थापित व्यवस्थेविरुद्ध, परंपरेविरुद्ध, सिद्धांतनाविरुद्ध असलेला बंडखोरीपणाही दाखवता येतो. ही बंडखोरी बहुतेकवेळा त्या संबंधित कलेतील, ज्ञानशाखेतील पारंपरिक संरचनेविरुद्धची असते तर कित्येकदा कलावंताने निश्चित केलेल्या व्यामिश्र आशयसूत्राच्या परिणामातूनही येते. मानवविद्याशाखेत होणारे प्रयोग हे पुन्हा विज्ञानातील आणि कलेतील प्रयोगाहून भिन्न असतात. या सगळ्यातून एक गोष्ट मात्र दाखवता येते की, प्रत्येक क्षेत्रातील प्रयोगामागे एक विशिष्ट प्रकारची जाणीवपूर्वकता असते. प्रयोगामागे काही विशिष्ट असे गृहितक आणि त्याची म्हणून काही उद्दिष्ट्ये असतात. कित्येकदा अशा गृहितक आणि उद्दिष्ट्यांना मिळणारा आकार हा त्या क्षेत्रातील एका विशिष्ट टप्प्यावरती पडलेल्या प्रश्नातून, समस्येतून मिळतो. काही वेळा असा आकार हा संबंधित विषयाबाबतच्या नव्या जिज्ञासेतूनही मिळत असतो. अशा मुख्य बाबींना नजरेसमोर ठेऊन मग त्या-त्या विषयातील चाचणी सुरू होतात.

मानवी जीवनव्यवहार आणि प्रयोग असे अनोखे नातेसंबंध उलगडताना आपसूकच विज्ञान, कला, मानवविद्याशास्त्र इ. क्षेत्रात होणारे विविध प्रयोग आपल्या नजरेसमोर येतात. कलाव्यवहार, मानवविद्याशास्त्र इ. क्षेत्रातील प्रयोगाहून विज्ञानक्षेत्रातील प्रयोगाविषयीची समाजव्यवहारात मोठ्या प्रमाणात चर्चा होत असते. सर्वसामान्यपणे प्रयोग म्हटले की, ते थेट विज्ञानक्षेत्राशीच त्याचे नाते जोडले जाते. परंतु हे ध्यानात घ्यावे लागेल की, प्रयोग हे फक्त विज्ञानक्षेत्रातच होत नसून मानवी जीवनव्यवहाराच्या अनेक घटकांमध्ये घडून येत असतात. विविध ज्ञानशाखाही त्याला वर्ज्य नाहीत. या क्षेत्रात होणारे विविधांगी प्रयोग हे त्यांना गतिशील ठेवत असतात. त्यांना प्रवाही बनवत असतात. मुख्यत्वे प्रत्येक क्षेत्रातील प्रयोगाचे आणि त्या प्रयोगाच्या निर्मितीमागील प्रयोजनाचे स्वरूप हे भिन्न-भिन्न असते. प्रत्येक क्षेत्राची स्वतःची अशी एक संरचना असते. त्यामुळे त्या-त्या क्षेत्राच्या स्वरूपवैशिष्ट्यानुसार त्यातील होणारे प्रयोग हे वेगवेगळ्या जातकुळीने अभिव्यक्त होत असतात. अर्थात मानवी जीवनातील विविध क्षेत्रातील प्रयोग हे विभिन्न प्रकृतीधर्म घेऊन येताना दिसतात. उदा. विज्ञानातील प्रयोग हे जाणीवपूर्वकता आणि निसर्गनियम या दोन ध्रुवात खेळत असतात. कलेतील प्रयोगामध्ये जरी जाणीवपूर्वकतेसोबत उत्स्फूर्ततेचा भाग हा मोठा असतो. यातून हाती आलेला जो शोध असतो तो अपूर्व असतो. निसर्गनियम आणि सार्वत्रिकता याचा कलेतील प्रयोगाशी काही नाते नसते. शिवाय मानवविद्याशाखेतील प्रयोग हे याहून पुन्हा भिन्न आणि सर्वेक्षणावरती भर देणारे असतात.

Book Review

२

विज्ञान क्षेत्राचा विकास हा मूलभूतपणे त्या क्षेत्राशी निगडित होणाऱ्या विविधांगी प्रयोगावरती अवलंबून असतो. आजपर्यंत जगभरात विज्ञान-तंत्रज्ञान क्षेत्रामध्ये लागलेले जे शोध आहेत, त्यांच्या मुळाशी अनेक स्वरूपाच्या चाचण्या आणि नानाप्रकारचे प्रयोग दडलेले आहेत. विज्ञान आणि कला या दोन क्षेत्रांशी संबंधित आपल्याला विचाराधीन असलेली प्रयोग ही संज्ञा वरवर साम्य वाटत असली तरी त्यात कमालीचे अंतर आहे. या दोन्ही क्षेत्रात होणाऱ्या विविध तऱ्हेच्या प्रयोगात सर्जनशीलता असते. काही एका अर्थाने नावीन्याचा शोध घेण्याची जाणीव असते. परंतु एक गोष्ट ध्यानात घ्यावी लागेल की, ज्याचा वैज्ञानिकांना शोध घ्यावयाचा असतो ते मुळातील एक सृष्टिजन्य नियम आणि निसर्गातील एक सत्य असते. अशा स्वरूपाच्या अज्ञात नियम/सत्याच्या शोध आणि स्पष्टीकरणासाठी गृहितकांची निश्चिती करून वैज्ञानिक निरनिराळ्या अंगांने चाचणी करत राहतात. निरंतर प्रयोगाने त्यापर्यंत जाण्याचा मार्ग शोधला जातो. याठिकाणी प्रयोगाची भूमिका ही मुळार्थाकडे, वस्तुस्थितीकडे नेणारी असते. एका अर्थाने विज्ञानातील प्रयोग हे गृहितकांच्या साहाय्याने व्यक्त होणारी चाचण्यांची शृंखलाच असते. ही प्रक्रिया बहुतांशवेळा प्रयोगशाळेत होत असते आणि काही प्रयोग हे तत्संबंधित अनुकूल अवकाशात होतात. अशाप्रकारच्या प्रयोगापूर्वी सुरुवातीला गृहितकांची निश्चिती ही महत्त्वाची ठरते. त्यानंतर मग गृहितकांच्या आधारे विविध चाचण्यामागून चाचण्या घेत एक वाटचाल सुरू राहते. यातून मुळातील पण अनभिज्ञ असणाऱ्या निसर्ग नियमाविषयीचा शोध सुरू होतो. अशा प्रक्रियेविषयी रा.भा.पाटणकर नोंदवितात, “अभ्युपगम मिळाला की त्यापासून आपण काही गोष्टींचे निगमन करतो व परिस्थितीशी ताडून त्याचा पडताळा येतो का हे बघतो; जर आपण निगमन केलेल्या गोष्टी व परिस्थिती यांच्यात साम्य असेल, तर आपला अभ्युपगम बरोबर ठरतो. अभ्युपगम कसा सूचतो याला महत्त्व नाही. तो कसा सूचतो व तो कशामुळे बरोबर ठरतो हे वेगळे प्रश्न आहेत. अभ्युपगमाच्या साहाय्याने ज्या गोष्टींचे निगमन झाले त्या गोष्टी परिस्थितीबरोबर असतील, तर अभ्युपगम निसर्गाचा नियम म्हणून स्वीकारण्यात येतो. निसर्गातील नियम शोधून काढणे हे विज्ञानाचे काम आहे.”^२ अशा प्रयोगांच्या निष्कर्षामध्ये एक सार्वत्रिकरण असते. शिवाय अशा स्वरूपाच्या प्रयोगात आखीवरेखीवपणा आणि शिस्तबद्धताही दाखविता येतो. विज्ञानाप्रमाणेच मानवविद्याशाखेतही प्रयोगाला महत्त्वपूर्ण स्थान असते. समाजशास्त्र, अर्थशास्त्र, मानवशास्त्र, मानववंशशास्त्र, मानसशास्त्र, शिक्षणशास्त्र इ. ज्ञानक्षेत्रात होणारे प्रयोग हे त्या-त्या ज्ञानक्षेत्रांच्या कक्षा रूंदावण्यास मदत करतात. अशा ज्ञानक्षेत्रात होणारे प्रयोग हे संबंधित विषयाला गतिमान करत असतात.

Book Review

३

कलेतील प्रयोगाची जातकुळी ही अन्य क्षेत्रातील विशेषतः विज्ञानातील, मानवविद्याशाखेतील प्रयोगाहून भिन्न असते. साहित्य, चित्र, शिल्प, संगीत, नृत्य, नाट्य इ. महत्त्वपूर्ण कलेत होणारे प्रयोग अभ्यासले तर बहुतेकदा यामागे एक बंडखोरी दिसते. त्या-त्या कलेतील प्रयोग हे पारंपरिक संरचनेविरुद्ध, प्रस्थापित व्यवस्थेविरुद्ध बंड पुकारत अभिव्यक्त होताना दिसतात. काहीवेळेला कलेतील प्रयोग हे विज्ञानातील, मानवविद्याशाखेतील प्रयोगाहून सर्जनाच्या जास्त जवळ जातात, असे म्हणता येईल. कलेतील प्रयोग हे खूपदा कलावंतांच्या एका विशिष्ट जीवनभानातून, जगण्याच्या एका धीरगंभीर प्रक्रियेतून, आकाराला येत असतात. अशावेळी कलेतील प्रयोगाद्वारे शोधलेली गोष्ट ही कलावंतांच्या सर्जनाचाच एक भाग ठरते. अर्थात वरती नमूद केल्याप्रमाणे विज्ञानातील प्रयोगातून मुळातील पण अनभिज्ञ असलेल्या गोष्टींचा शोध घेतला जातो. परंतु कलेत नेमके याच्या उलट घडते. त्यामध्ये पूर्णतः नव्या गोष्टींच्या शोधार्थातच प्रयोग जन्माला येतात. कलेतील प्रयोगाने शोधलेल्या गोष्टी ह्या काहीवेळेला नव्या सर्जनाच्याही शक्यता निर्माण करतात. ताकदीच्या प्रयोगामुळे संबंधित कलेच्या कक्षा रूंदावण्यासही मदत होते. एखाद्या कलेतील मूल्ययुक्त प्रयोग हे कित्येकदा त्या कलेतील नव्या प्रयोगाला जन्म देण्यास कारण ठरतात. कलाव्यवहारातील प्रयोगशीलतेच्या स्वरूपाविषयीचे आणखी एक निरीक्षण नोंदविणे महत्त्वाचे ठरेल. ते म्हणजे, सर्वच कलेतील कलाप्रकारांची प्रकृती ही सारखी नसते. त्यामुळे त्या-त्या कलाप्रकाराच्या प्रकृतीप्रमाणे त्यातील प्रयोग हे निरनिराळ्या जातकुळीचे ठरतात.

खरे पाहता कलेतील मूल्ययुक्त प्रयोगशीलतेच्या मुळाशीही काही महत्त्वपूर्ण प्रयोजने असतात. काळानुसार बदललेल्या जीवनानुभवांना, जगण्यातील नव्या संवेदनविश्वाला प्रतिक्रिया-प्रतिसाद देताना, कलात्मक अंगाने अनुभवविश्वाला अभिव्यक्त करताना त्या कलाव्यवहाराच्या पूर्वसुरीतील संरचनातंत्र हे कधी-कधी तोकडे आणि कालबाह्यही वाटू लागतात. अशावेळी कलावंत कलाव्यवहारातील अभिव्यक्ती माध्यमाबाबत प्रयोगशील होण्याचा विचार करतो. कलाकृतीच्या मूलद्रव्यांना हाताशी धरून त्यामध्ये करता येणाऱ्या प्रयोगाच्या मिती अजमावण्याचा प्रयत्न करतो. शिवाय कलावंत हा कित्येकदा कलेतील नव्या कोनाच्या, शक्यतांच्या शोधार्थाही नवे-नवे प्रयोग करत असतो. हेही कलेतील प्रयोगशीलतेचे एक महत्त्वाचे कारण म्हणून नमूद करता येईल. कलेतील प्रयोगाविषयी भाष्य करताना वसंत आबाजी डहाके लिहितात, “प्रयोग करणं म्हणजे नवीन काही करू पाहणं, नव्या गोष्टींचा शोध घेणं, अज्ञात प्रदेशात वाट काढणं. व्यक्त करण्याच्या रूढ गोष्टींच्या असमाधानातून आणि नव्या शक्यतांच्या शोधातून कलावंत प्रयोग करू लागतो.

Book Review

कलाकृती म्हणजे रंगांचं, ध्वनीचं, आकाराचं, शब्दांचं, हावभावांचं, हालत्या प्रतिमांचं एक स्वायत्त विश्व असतं. कलाकृतीचं मूलद्रव्य हेच कलावंताच्या प्रयोगाचं क्षेत्र असतं. काळाचं आणि अवकाशाचं परिमाण येथे अध्याहृत आहे.”^२ अर्थात कलेतील प्रयोगशीलता ही परंपरेपासून फारकत घेत वाट काढत असताना एका अपरिहार्यतेतून जन्माला येत असते. कित्येकदा काही बाबींच्या अपरिहार्यतेमध्येच कलाकृतीच्या निर्मितप्रक्रियेत होणाऱ्या प्रयोगाची प्रयोजकता दडलेली असते. कलावंत हा कलेच्या मूलद्रव्याला आशयानुरूप अभिव्यक्त करण्याच्या धडपडीत असताना संबंधित कलाव्यवहारातील रूढ चौकटी, परंपरा ह्या त्याच्या कोंडी करताहेत, अभिव्यक्तिप्रक्रियेत जाचक ठरताहेत अशी ज्यावेळी अनुभूती येऊ लागते तेव्हा प्रयोगाच्या अपरिहार्यतेच्या जागा निर्माण होतात. आपसूकच या अपरिहार्यतेतून कलावंत आशयविश्वाला अनुरूप अशी नवीन अभिव्यक्तीची तंत्रे विकसित करण्याच्या प्रक्रियेत प्रयोग करू लागतो. कलाव्यवहारात कित्येकदा अशा अपरिहार्यतेतून अर्थपूर्ण प्रयोगशीलता जन्माला येते. विज्ञानातील आणि कलेतील प्रयोगांच्या हेतूमध्ये खूपसे अंतर असते. हे अंतर दोनही क्षेत्रात होणाऱ्या प्रयोगातील प्रकृतीभेद स्पष्ट करतात. कलेतील प्रयोगामागे विज्ञानातील प्रयोगाहून वेगळी ठरणारी मानवी जीवनविषयक भूमिका काम करत असते. शिवाय कलेतील प्रयोगनिर्मितीमध्ये विशिष्ट जीवनदृष्टी, संबंधित कलाप्रकाराचे भान महत्त्वाचे ठरते. याविषयी बोलताना वसंत पाटणकर म्हणतात, “कोणतेही कलाविषयक प्रयोग निर्वात पोकळीत होत नाहीत. त्या प्रयोगामागे विशिष्ट जीवनदृष्टी आणि विशिष्ट कलापरंपरेचे भान असते. कोणतेही कलाप्रयोग हे त्या काळातील आणि त्या-त्या कलावंताच्या जीवनदृष्टीशी व विशेषतः कलादृष्टीशी संबंधित असतात. किंबहुना प्रयोगांचे प्रयोग म्हणून अस्तित्वच व्यापक अर्थाने जीवनदृष्टी व कलादृष्टी यावर अवलंबून आहे.”^३ वसंत पाटणकर यांनी नमूद केल्याप्रमाणे कलेतील प्रयोगशीलतेमागे कलावंताने कमावलेली एक प्रखर जीवनदृष्टी आणि कलादृष्टी असते. ही दृष्टी कलावंताने केलेल्या सभोवतालच्या सूक्ष्म निरीक्षणातून आणि अस्सल जीवनानुभवातून आकारास आलेली असते. यातून कलेतील प्रयोगाला मानवी जगण्याची, समाजातील स्थितिगतीची प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्षपणे किनार लाभते. याचा परिणाम कलेतील प्रयोगामध्ये विज्ञानातील प्रयोगाहून एक वेगळेपण निर्माण होत जाते.

कलेतील प्रयोगशीलतेवरती कालावकाशाचा एक मोठा परिणाम होत असतो. मुख्यत्वे एका विशिष्ट टप्प्यावरील कालावकाशाच्या ताणातून कलेत प्रयोग होत असतात. एका विशिष्ट काळाने प्रेरित झालेली प्रयोगशीलता ही त्या काळातील पारंपरिक संरचनेला नकार देत नव्या वाटा धंडाळते. अशा स्वरूपाच्या

Book Review

बदलामागे एक जाणीवपूर्वकता असते. यामध्ये एक गोष्ट ध्यानात घ्यावी लागेल की, पुन्हा विज्ञानातील प्रयोगाप्रमाणे कलाव्यवहारातील प्रयोगात एक विशिष्ट स्वरूपाची जाणीवपूर्वकता असली तरी विज्ञानातील प्रयोगात असते तशी कलेतील प्रयोगप्रक्रियेत शिस्तबद्धता नसते. तसे कोणते चाकोरीबद्ध नियोजनही नसते. अथवा ठरीव आखीवरेखीवपणा नसतो. कलेतील प्रयोग हे एखाद्या काळाच्या विशिष्ट टप्प्यावरील सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक स्थितिगती आणि क्रांतिकारी घडामोडीमुळे होणाऱ्या उलथापालथीच्या परिणामातून होत असतात. शिवाय परंपरेतील चाकोरीबद्धतेविरुद्ध बंडखोरी करत एखाद्या कलेतील अज्ञात शक्यतांचा शोध घेण्याच्या भूमिकेतूनही प्रयोग केले जातात. कलेतील प्रयोगशीलता ही तत्कालीन काळातील नव्या प्रयोगालाही कधी-कधी प्रेरित करणारी ठरते. कलेतील प्रयोगशीलता ही त्या-त्या कलाप्रकाराला नव्या दिशा देणारी ठरते. कधी-कधी फसलेला प्रयोगही संबंधित कलाप्रकारातील नवीन दिशा सूचित करणारा ठरतो. या सगळ्या प्रक्रियेत एखाद्या काळातील प्रयोग हा परंपरेचा भाग होऊन जात असतो. यातून आपसूकच त्यातील प्रायोगिकत्व जाणवेनासे होते. एकूणच एका विशिष्ट कालखंडाच्या टप्प्यावरती एखाद्या कलेतील प्रयोग त्या कलेशी इतका एकसंध होऊन जातो की, पुढे त्यामधील प्रयोगशीलता ही परंपरेचाच एक भाग होऊन जाते.

एखाद्या कलाव्यवहारात रूढ झालेल्या संकेतव्यवस्थांना फाटा देण्यासाठी, त्याला पर्याय उभा करण्यासाठी अथवा कित्येकदा नावीन्याच्या सोसातूनही प्रयोग आकारास येतात, हे जरी खरे असले तरी असे प्रयोग जन्माला घालताना बहुतेकदा कलावंताला संबंधित कलाप्रकाराच्या सूक्ष्म प्रकृतीविशेषांचे आकलन असावे लागते. शिवाय त्या संबंधित कलापरंपरेत निर्माण झालेल्या पूर्वसुरीतील कलाकृतींचे, त्यांच्या स्वरूपविशेषांचेही तितकेच भानही असावे लागते. कलेतील प्रयोगाच्या निर्मितीची कारणे जशी कलावंताच्या पारंपरिक संकेतव्यवस्थेविरुद्ध उभा केलेल्या बंडखोरीत सापडतात तसेच कलावंताचे प्रत्यक्ष जगण्याच्या प्रक्रियेतील नवे अनुभवविश्व, कलावंताला त्या कलेच्या परंपरेचे असलेले भान हेही प्रयोगाच्या निर्मितिप्रक्रियेस कारणीभूत ठरत असते.

विशेषतः कलेतील मूलद्रव्याला प्रेरित करणारा महत्त्वपूर्ण घटक म्हणून कलावंताच्या अनुभवविश्वाकडे पाहिले जाते. कलावंताच्या अनुभवविश्वातले बारकावे आणि त्याकडे पाहण्याची सूक्ष्म कलात्मक दृष्टी ह्या बाबी संकल्पित कलाकृतीच्या आशयाची निर्मिती करत असतात. शिवाय मानवी जीवनाविषयीचे नवे विश्वभानही कलाकृतीच्या निर्मितिप्रक्रियेमध्ये मोलाची भूमिका बजावत असते. मुख्यत्वे नवे विश्वभान, नवे

Book Review

अनुभव ह्यावरती विविध ज्ञानक्षेत्रातील मूलभूत संशोधनांचा, सामाजिक-सांस्कृतिक-राजकीय क्षेत्रातील क्रांतिकारक बदलांचा एक मोठा प्रभाव होत असतो. मग अशा स्वरूपाच्या नव्या विश्वभानाला, अनुभवविश्वाला कलारूप देताना कित्येकदा पारंपरिक कलारूप तोकडे पडू लागतात. अशाप्रसंगी कलावंत त्याविषयीच्या नव्या शक्यतांच्या शोधासाठी प्रयोगशीलतेला जवळ करत असतो. याप्रसंगी कलावंतांच्या बंडखोरपणाला पोषक असे वातावरण निर्माण होण्यासाठी एक प्रकारच्या स्वातंत्र्याची आवश्यकताही असते. यावरून कलेतील प्रयोगामध्ये विशिष्ट जीवनदृष्टी, संबंधित कलाप्रकाराचे भान आणि जगण्यातील स्वातंत्र्य हे किती महत्त्वाचे ठरतात याची प्रचिती येते.

विज्ञानातील प्रयोग हे अनभिज्ञ असलेल्या गोष्टींच्या शोधार्थ होत असतात. तर कित्येकदा कलावंताला सांगावयाचा असलेला जीवनाशय चाकोरीबद्ध संरचनेमध्ये बसत नाही तेव्हा तो नव्या रूपाच्या निर्मितीत गुंततो, या प्रक्रियेतूनही मग प्रयोग घडत असतात. याचा अर्थ विज्ञानातील, मानवविद्याशाखेतील आणि कलेतील प्रयोगाच्या अपरिहार्यतेची चर्चा ही वेगवेगळ्या दिशेने जाते. अर्थात यासगळ्या प्रयोगांमागील उद्देश भिन्न असतात. असे असले तरी सगळ्याच क्षेत्रातील प्रयोगशीलतेमधील काही साम्य अधोरेखितता येतात. प्रयोग हे कलेतील अथवा अन्य कोणत्याही क्षेत्रातले असोत सतत नवीनतेचा शोध हा त्यांचा केंद्रबिंदू असतो. प्रामुख्याने काळाच्या एका विशिष्ट टप्प्यावरती प्रयोगशीलतेला गतिमानता प्राप्त होत असते. त्याकाळातील क्रांतिकारी शोध, बदल अथवा सामाजिक-सांस्कृतिक-राजकीय सत्ता किंवा सत्तापालट हा एखाद्या क्षेत्रातील प्रयोगशीलतेवरती परिणाम करत असतो. काही प्रयोग हे एखाद्या क्षेत्राला स्वतःची व्याख्याही बदलायला भाग पाडतात. कित्येकदा संबंधित क्षेत्रातील नव्या ताकदीला पुढे आणण्यातही यशस्वी होतात, तर कधी-कधी त्या क्षेत्रातील वेगवेगळ्या स्वरूपाच्या नव्या प्रयोगाला प्रेरकही ठरतात. कित्येकदा काही कलाकृतीतले प्रयोग हे फसूही शकतात. काही वेळेला वरती नमूद केलेली एकही गोष्ट संबंधित प्रयोगाच्या हाती लागत नाही.

प्रामुख्याने प्रयोगशीलता आणि कलाव्यवहारातील मूल्ययुक्तता याचे एक नाते सांगता येत असले तरी प्रयोगशीलता हा कलेच्या मूल्यमापनाचा एकमेव निकष ठरत नाही. कलाकृतीत प्रयोग होणे ही कलासंस्कृतीच्या विकासासाठी पोषक असते. कलाव्यवहारातील मूल्ययुक्त प्रयोगशीलतेने कलाकृतीच्या कक्षा रूंदावणारे अनेक दरवाजे उघडे होतात. हे जरी खरे असले तरी प्रत्येक चांगली कलाकृती ही प्रयोगशील असतेच असे नाही. पारंपरिक संकेतव्यवस्थेला अनुसरूनही दर्जेदार कलाकृतींची निर्मिती होऊ शकते आणि अशा विविध

Book Review

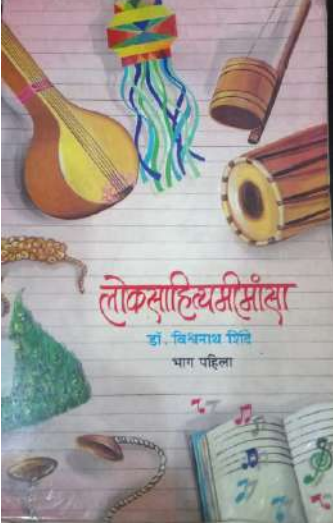
कलाकृतींची उदाहरणेही देता येतात. अर्थात “कलेत अर्थपूर्ण प्रयोग करणे ही एक मूल्ययुक्त गोष्ट आहे. त्यामुळे एखाद्या कलावंताने आपल्या कलामाध्यमात प्रयोग केले, प्रयोगशील दृष्टी दाखवली तर त्याच्या एकूण मूल्ययुक्ततेत भर पडते असे आपण मानतो. मात्र या संदर्भात हे लक्षात घ्यावे लागते की, प्रयोगशील दृष्टी असणे हा कलाकृतीच्या मूल्ययुक्ततेचा एकमेव निकष नव्हे. केवळ प्रयोगशील आहे म्हणून एखादी कलाकृती चांगली वा श्रेष्ठ ठरत नाही. सारांश प्रयोगशीलता हा कलाकृतीच्या मूल्ययुक्ततेचा एक निकष आहे. परंतु एकमेव निकष नव्हे, त्यामुळे केवळ प्रयोगशीलतेच्या अधारे कलाकृतीचे मूल्यमापन करता येणार नाही, याचे भान ठेवणे आवश्यक आहे.”^४ यातून हे लक्षात येते की, कलेतील प्रयोगशीलता ही कलाकृतीच्या कलात्मकतेच्या प्रभा विस्तारण्यास जरी मदत करत असली तरी कलाकृतीतील प्रयोगशीलता ही त्या कलाकृतीच्या मूल्ययुक्ततेचे एकमेव कारण ठरू शकत नाही. शिवाय प्रयोगशीलता आणि कलेतील मूल्ययुक्तता असे एक चित्र उभा करता येत असले तरी कलाकृतीतून अभिव्यक्त झालेल्या प्रत्येक प्रयोगाचे मूल्ययुक्ततेच्या संदर्भाने मांडणी करता येत नाही. कलाकृतीतील मूल्ययुक्ततेचे भागिदार कलाकृतील आणखी काही घटकाकडेही जाऊ शकते. या सगळ्यांचे भान असणे हे महत्त्वाचे आहे.

कलाव्यवहारात कलाकृतींच्या प्रयोगशीलबाबत विचार करताना ही गोष्ट नोंदविणे भाग आहे की, प्रयोगशील नसलेल्या कित्येक चांगल्या कलाकृती दाखवता येतात. शिवाय प्रयोगशील असलेल्या पण फसलेल्याही कित्येक कलाकृती कलेच्या इतिहासात दाखवता येतात. त्यामुळे प्रयोगशीलता ही चांगल्या कलाकृतीच्या निर्मितीसाठीची पूर्वअट होऊ शकत नाही. मात्र असे असले तरी प्रयोगशीलतेमुळे कलाव्यवहार खुला होता. त्यातील साचलेपणाला छेद मिळतो. आशयाच्या नव्या अकलनाला कलाकृतीत उतरवताना कलाकृतीत केले जाणारे प्रयोग हे मदतीचे ठरतात. काहीएक अवकाश खुला करून देतात. यातूनच काहीवेळा यशस्वी झालेले प्रयोग हे संबंधित कलाप्रकाराला पुढे घेऊन जातात तर काहीवेळा फसलेले प्रयोग देखील त्या कलाप्रकाराच्या नव्या दिशा स्पष्ट करण्यास कारण ठरताना दिसतात.

संदर्भ :

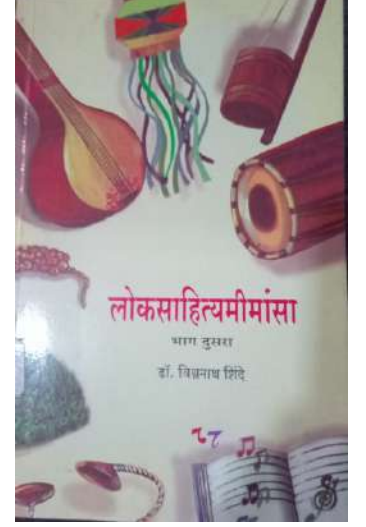
१. पाटणकर, रा. भा. : साहित्यविचार आणि सौंदर्यशास्त्र , मौज प्रकाशन, मुंबई २००१ पृ. ७८-७९
२. डहाके, वसंत आबाजी : आधुनिक मराठी कवितेतील प्रयोगशीलता , विजय प्रकाशन , नागपूर २००७ पृ. ३३६
३. पाटणकर, वसंत : कवितेतील प्रयोगशीलता , प्रतिष्ठान , संपादक- प्रकाश मेदककर , औरंगाबाद , जुलै -ऑगस्ट २००५ पृ. १३
४. तत्रैव , पृ. १३

Book Review

लोकसाहित्यमीमांसा

भाग पहिला आणि भाग दुसरा

मॉडर्न कॉलेज, शिवाजीनगर, पुणे 5 येथील ग्रंथालयातून लोकसाहित्यमीमांसा भाग पहिला आणि भाग दुसरा ह्या डॉ. विश्वनाथ शिंदे लिखित पुस्तकाचे वाचन करून त्यावरील अभिप्राय संक्षिप्त स्वरूपात पुढील प्रमाणे सादर करण्यात येत आहे.

कोणत्याही भाषेत लिखित साहित्याची निर्मिती होण्यापूर्वी मौखिक परंपरेने चालत आलेले लोकसाहित्य अस्तित्वात असते. त्यामुळे लिखित साहित्य बरोबर मौखिक परंपरेतील लोकसाहित्याचा अभ्यास आवश्यक ठरतो; लिखित आणि मौखिक अशा दोन्ही परंपरेतील साहित्य अभ्यासानेच साहित्याचा समग्र अभ्यास करता येतो, म्हणून लोकसाहित्याचा अभ्यास महत्वाचा ठरतो. लोकसाहित्यातून लोकमानस आणि लोकसंस्कृतीची अभिव्यक्ती झालेली दिसते. तसेच संस्कृतीच्या विकासाच्या खुणा लोकसाहित्यातून प्रत्ययाला येतात, माणसांच्या मनावर संस्कार केलेला असतो. लोकसाहित्याच्या अभ्यासाने वाङ्मयाच्या परंपरेबरोबरच त्यातून प्रकट होणाऱ्या अनेक रचना बंधाचे आकलन होते. त्यामुळे आपले वाङ्मयीन आकलन वाढण्यास लोकसाहित्याचा अभ्यास उपयुक्त ठरतो. तसेच आपल्या अभिरुचीचा विकास होऊन ती अधिकाधिक संपन्न होत जाते आणि एकूणच आपल्या जीवनाला संपन्नता प्राप्त होऊ शकते. म्हणून लोकसाहित्याचा अभ्यास महत्वाचा आहे.

लोककथा, लोकगीते, विधिनाट्य, लोकनाट्य, म्हणी, वाक्प्रचार, कोडी, प्रहेलिका, उखाणे अशा प्रकारच्या शब्द सामग्री बरोबरच विधी, परंपरा, रूढी विविध कौशल्याच्या कला लोक शैलीतील चित्र-शिल्प याशिवाय लोक वैद्यक परीक्षा अशा विविध प्रकारच्या गोष्टींचा अंतर्भाव लोक साहित्यात होतो. इतकी विशाल व्याप्ती असणाऱ्या या विषयाचे मराठी भाषेचे अध्ययन अधिक सखोलपणे होणे ही काळाची गरज आहे.

Book Review

लोकसाहित्य अभ्यास ही आधुनिक काळातील घटना आहे. कारण जगभरातील लोकसाहित्य अभ्यासाचा इतिहास ध्यानात घेतला तरी या अभ्यासाची परंपरा तीन-चारशे वर्षांपेक्षा अधिक जुनी असलेली दिसत नाही; पण लोकसाहित्य अभ्यासाची परंपरा जुनी नसली तरी लोकसाहित्याचे अस्तित्व मात्र प्राचीन आहे. भारतीय साहित्याचा इतिहास जितका प्राचीन आहे; तितकाच नव्हे तर त्याहून अधिक प्राचीन काळापासून लोक साहित्याची परंपरा चालत आलेली आहे. त्या-त्या काळात अस्तित्वात असणाऱ्या लोकभाषेत मौखिक स्वरूपात लोकसाहित्य अस्तित्वात असले पाहिजे .

19 व्या शतकात लोकसाहित्याचा अभ्यास काही दृष्टिकोन निश्चित करून सुरू झाला. ते दृष्टिकोन पुढीलप्रमाणे आहेत.

- 1) सांस्कृतिक मानसशास्त्रीय दृष्टिकोन 2) धर्मशास्त्र दृष्टिकोन 3) मानसशास्त्रीय दृष्टिकोन
- 4) समाजशास्त्रीय दृष्टिकोन 5) ऐतिहासिक दृष्टिकोन

इंग्रज अधिकारी विल्यम जोन्स यांनी 1784 मध्ये कलकत्यात "एशियाटिक सोसायटी ऑफ बॅंगोल" या नावाच्या संस्थेची स्थापना केली. या संस्थेद्वारे लोकसंस्कृती दृष्टीने लोकसाहित्याच्या संकलनाच्या कार्याला प्रारंभ झाला.

लोकसाहित्याच्या काही व्याख्या :-

चिं. ग. कर्वे : इतर अनेक शास्त्राप्रमाणे लोकसाहित्य हेही पाश्चात्य पंडितांनी एक अभ्यासनीय शास्त्र बनविले आहे. पुरातन काळापासून चालत आलेले व बहुदा तोंडी असलेले वाङ्मय, गाणी, म्हणी, कोडी यांना त्यात स्थान आहे.

डॉ. सरोजिनी बाबर : विविध प्रकारांच्या जातिवंत स्वरविलास यांनी शिंगारलेले व अशिक्षितांनी कितीक वर्षांमागे रचले असताही केवळ पाठांतराच्या बळावर पिढ्यानपिढ्या आपल्या नवनवोन्मेषशालिनी तेजाने पुढच्या पिढीला उत्तेजित करणारे ते लोकसाहित्य.

डॉ. प्रभाकर मांडे : लोकसाहित्यात लोक प्रतिभेचा आविष्कार असतो; तसेच लोकांच्या पारंपारिक जीवनाचा संदर्भ दडलेला असतो. लोकसाहित्य हे लोक मानसाचा आविष्कार असते, यातून समाजमानस अभिव्यक्त होते.

युरोपातील साऱ्या लोकसाहित्याचे मूळ एकाच सांस्कृतिक ठिकाणी असावे, त्यामुळे विभिन्न देशांच्या लोककथा, गीतांमध्ये अनेक बाबतीत साधर्म्य आढळते; असा महत्वपूर्ण विचार जर्मनीमधील लोकसाहित्याचे अभ्यासक जॅक ग्रिम आणि विल्यम ग्रिम या बंधूंनी मांडला. लोकसाहित्याच्या संकलनाला शास्त्रीय स्वरूप देऊन त्यांचा अभ्यास करण्याचा पहिला प्रयत्न जर्मनीमधील ग्रिम बंधूंनी केला.

Book Review

महाराष्ट्रातील लोकसाहित्याचा अभ्यास 19 व्या शतकाच्या प्रारंभी झाला. यात प्रामुख्याने स्त्री गीते व लोकगीते यांचा समावेश आहे. मेरी फ्रियर नावाच्या स्त्रीने 1858 साली "ओल्ड डेक्कन डेज़" या नावाने पुस्तक प्रकाशित केले. यात लोककथा आणि ऐतिहासिक दंतकथा चे संकलन केले आहे. त्याचे अनुवाद हिंदी मराठी गुजराती भाषेतून झाले आहे.

प्रारंभी स. का. छत्रे, राजारामशास्त्री भागवत, विष्णुशास्त्री चिपळूणकर, काशीनाथ वामन लेले इत्यादी मंडळींनी लोकसाहित्यातील लोककथा लोकगीते यांचे संकलन करून ते प्रकाशित केले.

राजारामशास्त्री भागवत यांनी "गोंडी भाषा व गीते" या नावाचा लेख 1877 मध्ये लिहिला. यात लोकगीतांचा स्वरूप विवेचन अपेक्षा त्यातून अभिव्यक्त होणारे संस्कृतीचे धर्माचे महात्म्य विशद करण्याचा प्रयत्न दिसतो.

मराठी लोकगीतांची संख्या विपुल असून त्यात आशय आणि रचना या दोन्ही दृष्टीने विविधता आढळून येते. एकंदरीत निर्दोषपणे लोकगीतांचे वर्गीकरण करणे मोठे कठीण काम आहे. आजपर्यंत जे वर्गीकरण केले आहे ते सर्वसमावेशक नाही. महाराष्ट्रात सामाजिक सामाजिक आणि सांस्कृतिक पातळीवर खूप भिन्नता आहे म्हणून त्या साऱ्या समाजाच्या लोकगीतांची एकत्रित वर्गवारी लावणे हे अतिशय गुंतागुंतीचे आहे . तरीपण लोकगीतांचे वर्गीकरण पुढील प्रमाणे करण्यात येते.

- 1) ग्रामीण आणि नागर लोकगीते
- 2) मानण्याच्या धाटणी वरून पुरुषांची, स्त्रियांची लोकगीते 3) जाणाऱ्यांच्या वयानुसार बालकाची, युवकांची, फळांची यांची लोकगीते 4)समाजजीवनातील कार्यानुसार विधी गीते, श्रमगीते, सण-उत्सव गीते उपासना गीते, बालगीते, पराक्रम गीते, प्रेम गीते
- 5) गद्य गीते, पद्य गीते, नृत्य गीते, खेळ गीते हे असे स्वरूपा प्रमाणे वर्गीकरण आढळते.
- 6) प्रणय गीते, नृत्य गीते, विलपिते, श्रमगीते, स्त्रियांची गीते, विधी गीते, विनोदी गीते

डॉ.प्रभाकर मांडे यांनी तपशिलाने वर्गीकरण केले असून ते जिज्ञासूंनी मुळातून पाहावे, असे वाटते. शरद व्यवहारे यांनी प्रभाकर मांडे यांची वर्गीकरण ध्यानात घेऊन विस्ताराने मांडणी केली आहे .

म्हणीची मीमांसा :-

लोक जीवनात म्हणींना अत्यंत महत्वाचे स्थान असून ती मधून त्या समाजाची संस्कृती अभिव्यक्त होते. त्या त्या समाजातील मानवी जीवन व्यवहाराचे, निती संकल्पना, कल्पनावैभव, परंपरा इत्यादी गोष्टींचे चित्रण म्हणी मधून झालेले असते. म्हण ही लोकांच्या एकाच प्रकारच्या अनेक अनुभवातून सिद्ध होते. ती उत्स्फूर्तपणे तर त्याच्या तोंडून बाहेर पडते. कर्त्यास या विशेष अनुभवा अगोदर अशाच प्रकारचे अनेक अनुभव आलेले असतात. त्यामुळेच तो इतक्या उत्स्फूर्तपणे टिकाऊ स्वरूपाचे असे काही बोलून जातो. हा अनुभव सार्वत्रिक स्वरूपाचा असल्याने निष्पन्न झालेले तत्व लोकभाषेतून म्हणी च्या रूपाने जनसामान्यात प्रचलित होते.

Book Review

म्हणींना संस्कृत मध्ये लोकोक्ति, प्रवाद, अभाणक, लोकप्रवाद लौकिकगाथा अशा संज्ञा आढळतात. इंग्रजीमध्ये म्हणीला proverbs असे संबोधले जाते. म्हणींचे प्रचलन गातील बहुतेक साऱ्या भाषेत असून वेगवेगळ्या भाषांमधील म्हणींमध्ये साधर्म्य आढळते. इतकेच नाही तर एका भाषे कडून दुसऱ्या भाषेत म्हणींची देवाण-घेवाण देखील मोठ्या प्रमाणात झालेली आढळते.

काही प्रचलित म्हणी

- 1) अडला नारायण गाढवाचे पाय धरी
- 2) कहा राजा भोज कहा गंगू तेली
- 3) अग अग म्हशी मला कुठे नेशी
- 4) उंटावरचा शहाणा
- 5) बूँद से गयी सो हौँद से नहीं आती

राष्ट्रीय एकात्मतेच्या दृष्टीनेही लोकसाहित्याचा अभ्यास महत्वाचा ठरू शकतो लोकसाहित्य हा लोकसंस्कृतीच्या अभ्यासाचा एक भाग असला तरी समाजशास्त्र, मानववंशशास्त्र, इतिहास, मानवशास्त्र, भाषाशास्त्र, धर्मशास्त्र अशा सामाजिक शास्त्रांच्या अभ्यासासाठी लोकसाहित्याची सामग्री उपयुक्त ठरते त्यामुळे सामाजिक शास्त्रांचा अभ्यास करणार यांबरोबरच भाषा आणि साहित्यांचा अभ्यास करणाऱ्यांचे लक्ष लोकशाही त्याकडे वेधले गेले आहे.

एकंदरीतच लोक माणसाचा अभ्यास म्हणजेच लोकसाहित्य होय. लोकमानसात या लोकसाहित्याला मान्यता असली तरी कदाचित आजच्या विज्ञानाने मान्य होणार नाही असे काहींचे म्हणणे आहे.

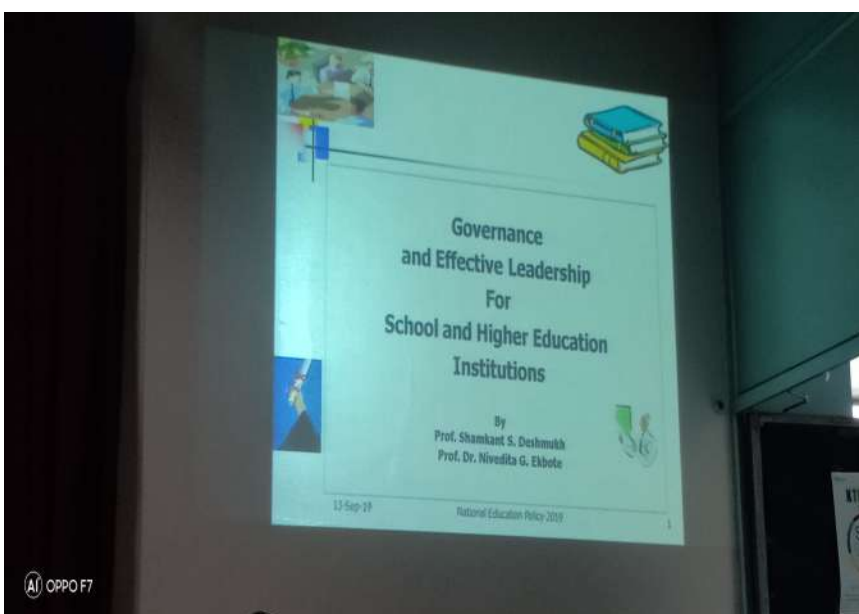
धन्यवाद

रिठे राजेश चंद्रकात
एम.ए. मराठी (द्वितीय वर्ष)
सन 2019-2020

Workshop on National Education Policy 2019

Workshop on National Education Policy was held on 13/09/2019. It was organized by *Progressive Education Society*, Shivajinagar Pune-5. P. E. Society's Secretary and Vice Principal Prof. S. S. Deshmukh, Principal Dr. R. S. Zunjarrao, all Vice Principals, HoDs, teaching staff and non teaching staff were present for the workshop.

The National Education Policy 2019 envisions an India-centred education system that contributes directly to transforming our nation sustainably into an equitable and vibrant knowledge society, by providing high quality education to all. (Source: https://www.ugc.ac.in/pdfnews/3563340_PPT-Draft-NEP-2019.pdf)

Workshop on National Education Policy 2019

Felicitation of teachers for donating books

Junior and Senior College Teachers donated books to the Library under Book Bank Scheme for needy students during July– August 2019. These teachers were honored by Principal Dr. R. S. Zunjarrao Sir. Junior College Vice Principal Prof. S. B. Doiphode, Vice Principal Prof. S. R. Choudhari, Vice Principal Dr. A. S. Oke, Prof. P. G. Dixit, Dr. Anjali Sardesai and HODs of all Departments were present for felicitation on 14/09/2019.

Upcoming Events

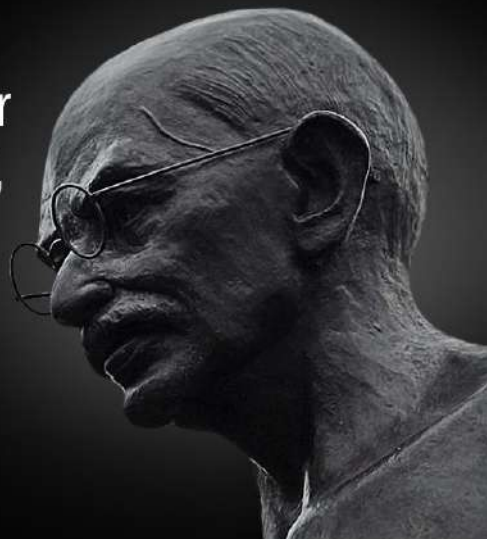
October 2019

1. 2 October 2019 : Mahatma Gandhi Jayanti
2. 2 October 2019 : Lal Bahadur Shastri Jayanti
3. 4 October 2019 : Saraswati Pujan (Navratri 2019)
4. 13 October 2019 : Maharshi Valmiki Jayanti
5. 15 October 2019 : Dr. A. P. J. Abdul Kalam Jayanti
6. 31 October 2019 : Indira Gandhi Punyatithi
7. 31 October 2019 : Vallabhbhai Patel Jayanti

There are **two days** in the year
that we **can not do anything,**
yesterday and tomorrow.

– Mahatma Gandhi

AZ QUOTES

KEEP READING

It's one of the most
MARVELOUS
ADVENTURES
that anyone can have.

— LLOYD ALEXANDER —

Image Courtesy: Google Images

Disclaimer: The Publisher and Editorial Team of this Library E-Bulletin are not responsible for the views expressed by the Book Reviewers.